

T.C
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DİVÂN EDEBİYATI METİNLERİNİN
İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE
KULLANILABİLİRLİĞİ VE HAYRİYYE-İ
NÂBÎ'NİN 8. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTABINDA ETKİNLİKLERLE İŞLENMESİ**

Mümine ALPEREN KAYAK

Danışman
Yrd. Doç. Erdoğan ULUDAĞ

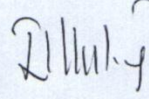
Erzincan - 2011

TEZ KABUL TUTANAĞI

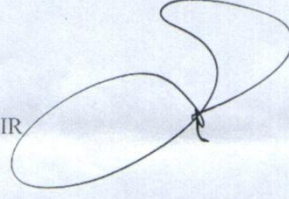
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

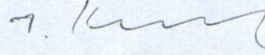
Danışman / Jüri: Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ

Jüri: Prof. Dr. Mukim SAĞIR

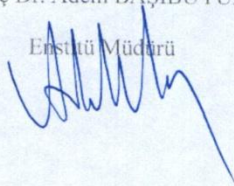
Jüri: Prof. Dr. Turgut KARABEY

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 14 / 09 / 2011

Doç Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
GİRİŞ	1
1.GENEL ÖZELLİKLERİ İLE DİVÂN EDEBİYATI	3
2. DİVÂN EDEBİYATI TARTIŞMALARI.....	6
3. ON YEDİNCİ YÜZYILDA SİYASİ VE EDEBÎ HAYAT.....	14
3.1. On Yedinci Yüzyılın Siyasi Olaylarına Genel Bakış.....	14
3.2. On Yedinci Yüzyıl Edebiyatına Genel Bakış	15
4. NÂBÎ.....	18
4.1.Nâbî’ nin Hayatı.....	18
4.2.Nâbî’ nin Edebî Şahsiyeti	22
4.3.Nâbî’ den Etkilenen Şairler.....	27
4.4.Nâbî’ nin Eserleri	29
4.4.1.Türkçe Divânı:	29
4.4.2.Farsça Divânçe:.....	29
4.4.3.Tercüme- i Hadis-i Erbain:	29
4.4.4.Hayr-âbâd:.....	29
4.4.5.Sûr-nâme:	30
4.4.6.Fetihnâme-i Kamanîçe:	30
4.4.7.Tuhfetü’l-Harameyn:	30
4.4.8.Zeyl-i Siyer-i Veysî:	30
4.4.9.Münşeât-ı Nâbî:	30
4.4.10.Hayriyye:.....	31
5.HAYRİYYE.....	32
5.1.Hayriyye’ nin Dil ve Üslup Özellikleri:.....	33
5.2.Hayriyye Hakkında Söylenenlere Örnekler	35
6. İLKÖĞRETİM II. KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNDEN ÖRNEKLERE YER VERİLMESİ	38
6.1.Dil, Edebiyat ve Kültür	38

6.2.Divân Edebiyatının Öğretilmesi Hususunda Görüşler.....	39
6.3.Divân Edebiyatı Metinlerinin İlköğretim II. Kademe de Kullanılabilirliği.....	43
7. İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE DİVÂN EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANILMASINA YÖNELİK 8. SINIF UYGULAMA ÖRNEĞİ	48
7.1.Nâbî'nin Hayriyye İsimli Mesnevîsi'nden Bir Bölümün Örnek Alınarak İlköğretim 8. Sınıfta Uygulanması Etkinlikleri	49
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR	71

ÖN SÖZ

Divân edebiyatı milletimizin yüzyıllar boyunca meydana getirdiği büyük bir edebiyattır. Gün geçtikçe nesiller bu edebiyattan uzaklaşmakta, neredeyse Divân edebiyatının varlığından bile bîhaber kalmaktadırlar. Oysa milletler meydana getirdikleri eserlere sahip çıktıkları müddetçe, varlıklarını daha güçlü temellere dayandırmış olurlar. Bunu gerçekleştirebilmemiz de kültürümüze ve tarihimize ait her şeye sahip çıkmamıza bağlıdır.

Edebî eserlerimiz kültürümüzün devamlılığını sağlayan, onu yarınlara aktaran sönmez birer meşaledirler. Meydana getirdiğimiz edebî eserlerin büyük bir bölümünü oluşturan Divân edebiyatı bugün orta öğretimde genellikle 10. sınıftan sonra sadece sözel sınıflarda anlatılan bir bölüm başlığıdır. Oysa Divân edebiyatı, milletimizin ortak değeridir. Edebî eserlerimize göstermemiz gereken değeri, onları küçük bir guruba anlatarak göstermiş olamayız. Gençlerimiz bu büyük kültür mirasından hiç değilse bir isim kadar haberdar olmalıdırlar. Bu değerli mirası geleceğe taşımak için ilköğretim ikinci kademedede de çocuğa görelilik ilkesi ihlal edilmeden Divân edebiyatı eserlerinden öğrencilerimize bahsetmemiz gerekmektedir.

Divân edebiyatının ilköğretim ikinci kademedede kullanılabilirliğini anlatmayı hedeflediğimiz bu çalışmamızda, 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin anlayabilecekleri ve zevkle yapabilecekleri etkinlikler hazırlayarak, onların Divân edebiyatından haberdar olmalarını sağlamak istedik.

Bu düşüncelerle çalışmamızda Divân edebiyatımızın en önemli isimlerinden olan Nâbî'ye, yaşadığı döneme, edebî şahsiyetine, Divân edebiyatı üzerine yapılan tartışmalara, Divân edebiyatının öğretilirliğine ve Divân edebiyatı metinlerinin ilköğretim II. kademedede kullanılabilirliğini göstermek amacıyla Nâbî'nin Hayriyye isimli mesnevîsinden bölümlere yer vererek, etkinliklerle bir uygulama örneği

oluşturduk. Çalışmamız esnasında çocuğa gorelik ilkesinden hareketle öğrencilerimizin sıkılmadan anlayabilecekleri etkinlikler hazırlamaya zen gosterdik.

Çalışmam suresince her konuda destekçim olan sevgili eşime ve aileme, bu konu üzerinde çalışmam için beni teşvik eden, yol gösterici eleştirilerini, anlayışlı yaklaşımını ve bilimsel yardımlarını esirgemeyen çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Erdoğan Uludağ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzincan 2011

Mümine ALPEREN KAYAK

ÖZET

Divân edebiyatı 600 yılı aşkın bir zaman dilimini içine alan bir edebiyattır. Bu edebiyat zaman içerisinde yenileşmelere ayak uyduramamış ve varlığını yeni edebiyata bırakmıştır. Bu yer bırakışın ardından Divân edebiyatı varlığı hakkında yapılan tartışmalarla sürdürmeye devam etmiştir.

Tartışmalar genellikle yeniyi oturtmak için eskinin top yekûn reddi biçiminde kendini göstermiş ve çoğunlukla eski yani Divân edebiyatı haksız eleştirilere, toptancı bir bakış açısına mahkûm edilmiştir. Anlaşılmazlıkla suçlanan 600 yıllık edebiyatımız, onu neden anlayamadığımızı hiçbir suretle sorgulamadan bir köşeye itilmeye çalışılmıştır.

Biz ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerimizin Divân edebiyatının hiç değilse isminden haberdar olmalarını istedik ve bunu gerekçeleri, açıklamaları, araştırmaları ve model uygulaması ile sunmaya çalıştık. Çalışmamızda öncelikle genel özellikleri ile Divân edebiyatı ele alınmış, bu edebiyatın genel kural ve özellikleri üzerinde durulmuş, Divân edebiyatı üzerine yapılan tartışmalara genel olarak değinilmiştir. Daha sonra bir eseri ya da yazarını tanımanın devrini tanımakla doğru orantılı olduğu kanısıyla Nâbî'nin yaşadığı devrin siyasi olaylarına ve edebî yaşantısına yer verilmiş, Nâbî'nin hayatına, edebî şahsiyetine, ondan etkilenen şairlere ve Nâbî'nin eserlerine değinilmiştir.

Tezimizin ana konusunu oluşturan Nabî'nin Hayriye isimli mesnevîsi, dil ve üslup özellikleri ile hakkında söylenenler bakımından incelenmiş, Divân edebiyatı metinlerine ilköğretim ikinci kademedeki yer verilebilmesi üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiş, son kısımda ise Divân edebiyatı metinlerinin ilköğretim ikinci kademedeki kullanılmasına yönelik Hayriyye'den alınan örneklerle hazırlanmış bir uygulama örneğine yer verilmiştir.

ABSTRACT

Divan Literature is a literature which covers a period of more than 600 years. This literature could not keep up with the reformation within time and left its existence to the new. After that replacement, Divan literature has continued to pursue its presence with the discussions permanently.

Debates have mostly shown itself in the form of a denial of the past completely to fit the new, and have often been condemned to unfair criticism, and a deductive point of view. Our 600-year-old Literature, accused of incomprehensibility, was tried to be pushed aside by no means questioning.

We wanted second level primary school students at least to know about the name of Divan Literature and tried to demonstrate this with reasons, descriptions, researches and application of the model: In this study, the general properties of the Divan literature has been mentioned, the general rules and specifications have been focused, and the debates on Divan Literature have been mentioned in general. Later, with the opinion of recognition of a work or its author is directly proportional to recognition of the period, the political events and literary life of the period that Nâbî lived have been included, Nâbî's life, literary personality, poets affected by him and his works have been studied.

Nabî's Masnavi called Hayriye constituting the main subject of my thesis, has been examined in terms of the language and features of style and the things told about him and the studies about being able to include the texts of Divan literature in the second level of the primary school has been tackled. In the last part, for the use of Divan Literature texts in the second level of primary school of Divan literature, an application example prepared with the examples taken from Hayriyye has been demontsrated.

GİRİŞ

Uzun ve heybetli bir tarihin çocukları olan bizler, zaman içerisinde kültürümüzü layığıyla bilmenin önemini anladık; ancak ne komplekse düşecek kadar eleştirel ne de hayranlıkla bakıp körelecek kadar taraftar olmamız gerektiğini de öğrendik.

Gelişmiş pek çok medeniyete baktığımızda gördüğümüz en önemli şeylerden biri; kültürlerine olan bağlılıklarıdır. Bu bağlılık bazılarımızın anladığı gibi aklımızı sadece geçmişle meşgul edip yenileşmenin ve gelişmenin arkasında kalarak olmayacaktır. Bizler geçmişimizi ve geçmişte meydana getirdiğimiz her şeyi öğrenerek, tarafsız bir gözle bakıp kendimizi geliştirmeli, gelecek nesillere daha güçlü bir kültür mirası bırakmalıyız. Kendi ecdadımızı tanıdıkça geleceğe atacağımız adımlar daha büyük olacaktır.

Kültürümüzü gelecek nesillere aktarırken en büyük yardımcımız hiç kuşkusuz ki kültürümüzün taşıyıcıları, kapları olan sözcüklerimiz ve onlarla meydana getirdiğimiz edebî eserlerimizdir. Edebî eserler, yazıldıkları dönemin bir kültür vesikasıdır. Onları okumak ve anlamak aslında bir ölçüde geçmişle konuşmak, atalarımızla fikir alışverişinde bulunmak, başarılarımızın ve başarısızlıklarımızın nedenlerini anlamak, tecrübe edilip bizlere aktarılmış pek çok bilgiden yararlanarak yarınlarımızı daha sağlam temellere oturtmaktır. İşte bunun için sadece dili ağır diye 600 yıllık bir edebî devri bir tarafa itmek ve ondan hiç haberi olmayan bireyler yetiştirmek kanaatimizce doğru değildir.

İlköğretim ikinci kademe Sosyal Bilgiler dersinde savaşlarını, barışlarını, yaşantılarını, anlattığımız Osmanlının, edebî şahsiyetlerini de yine sadece Sosyal Bilgiler dersinde bir isim olarak geçmek; ama Türkçe derslerinde hiç söz etmemek bizce garip bir durum gibi görünmektedir. Dersler arası işbirliği metodu uygulanarak

hazırlanan yeni öğretim programında, Sosyal Bilgiler dersi içerisinde bu devir işlenirken atalarımızın meydana getirdiği edebî eserlere de Türkçe dersi içerisinde yer verilebilmelidir. Elbette ki bu yer veriş öğrencileri bilgi yığınları altında ezmeye yönelik bir çalışma şeklinde değil, çocuğa görelilik ilkesi esas alınarak, onları zorlamadan sadece bu edebiyatın varlığından haberdar edici nitelikte olmalıdır.

Divân edebiyatı metinlerinin ilköğretim ikinci kademedeki kullanılabilirliğini, şair Nâbî'nin Hayriyye isimli eserini ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerini temel alarak hazırlık çalışmaları, etkinlikler, okuma-anlama, yazma, konuşma, dilbilgisi temel bölümleri ile hazırladığımız çalışmamızda ortaya koymaya çalıştık.

Bunu yaparken Divân edebiyatının genel özelliklerine, Divân edebiyatı üzerine yapılan tartışmalara, Nâbî'nin hayatına, eserlerine, yaşadığı döneme, Divân edebiyatı derslerinin işleniş üzerindeki görüşlere, Türkçe eğitimi açısından yaklaşımlara da değindik. Etkinliklerimizi hazırlarken çocuğa görelilik ilkesini ihlal etmeden, onları sıkmadan ve zorlamadan anlayabilecekleri ve zevkle yapabilecekleri etkinlikler hazırlamaya özen gösterdik.

“ Türkiye’de Divân edebiyatı eğitimi ile ilgili olarak problem; Divân edebiyatını öğrenme problemi değildir, öğretme problemidir. Divân edebiyatını öğrenmede hiç kimse zorlanmıyor. Uygun şekilde anlatıldığında, doğru bir yaklaşımla verildiğinde, ortaokul öğrencileri bile Divân şiirinin derinliklerinden çok lezzet alıyorlar.”¹

O halde, Divân edebiyatını bir kenara itmektense onu doğru anlamının ve anlatmanın yollarını aramak gereklidir. Biz de çalışmamızda bunu yapmaya özen gösterdik.

¹ Kandemir, Fatih(akt); “İskender Pala İle Söyleşi” , Dilden Dile Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, Kasım-Aralık, 2008, s:6

1. GENEL ÖZELLİKLERİ İLE DİVÂN EDEBİYATI

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri ile hayatlarındaki pek çok şeyin değişime uğraması gibi edebiyatları da büyük bir değişime uğramıştır. İslamiyet'in kabul edilmesi yaşamın her alanını ilgilendiren değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Özellikle İslamiyet'in ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in Arapça olması, dil üzerinde büyük değişikliklerin görülmesine neden olmuştur.

Dil üzerinde meydana gelen bu değişikliklerin tabii bir sonucu olarak zamanla yeni bir edebiyat gelişmiştir. Genel ve yaygın bir anlayışla Divân edebiyatı olarak adlandırılan bu edebiyat *“Türklerin İslam dinini kabul etmelerinden sonra XIII. yüzyıldan itibaren bilhassa Anadolu'da gelişen, İslam kültürüne dayalı olarak Arap ve İran edebiyatlarının tesirinde meydana gelen İslamî Türk edebiyatıdır.”*² Başka bir tanımlama ile *“Kendine özgü sanat anlayışı, sınırlı bir duygu ve şiir dünyası, sanathı bir dili, İslam dini ve tasavvufa dayalı bir düşünce örgüsü bulunan şekilci, kuralcı ve idealist Türk edebiyatına Divân edebiyatı denir.”*³

Divân edebiyatı *“Şairlerin şiirlerini Divân adı verilen yazma kitaplarda toplamalarından dolayı bu adı almıştır.”*⁴ Bu edebiyata Yüksek zümre edebiyatı, Saray edebiyatı, İslamî Türk edebiyatı, Ümmet çağı edebiyatı, Enderûn edebiyatı, Klasik Türk edebiyatı ve genel bir ifadeyle Eski Türk edebiyatı isimleri de verilmiştir.

*Divân edebiyatının ilk örnekleri 13. yüzyılda Ahmet Fakih ve Hoca Dehhanî ile başlar.*⁵ Divân edebiyatının bu ilk döneminde şairler *“teknikçe kusurlu olsalar bile sonra gelen büyük şairlerden daha açık ve sade bir dille yazmışlardır.”*⁶ Divân edebiyatı 13. yüzyılda sade bir dil ile başladığı yolculuğuna dilini ağırlaştırarak çeşitli

² Doğan, Mehmet; Erdem, Abubekir; Kutlu, Mustafa; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, C.II, İstanbul, 1990, s:329

³ Pala, İskender; *Divân Edebiyatı*, L&M Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2003, s:18

⁴ Özkırmı, Atilla; *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cem Yayınevi, C:II, İstanbul, 1985, s:385

⁵ Pala, *age*, s:18

⁶ Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, C:II, 12. Baskı, İstanbul, 2004, s:484

merhalelerle devam etmiştir. Divân edebiyatının geçirdiği gelişim evrelerini Pala⁷ şu şekilde belirtmiştir:

- a. *Kuruluş Devri: Türkçe kelimelerin daha çok kullanıldığı ve İran edebiyatı etkisinin yavaş yavaş kendini hissettirdiği dönemdir. Fatih zamanına dek (1451) sürer.*
- b. *Geçiş Devri: Dilin Osmanlıca özellikleri gösterdiği ve şairlerin edebiyatta köklü değişiklikler yaptıkları dönem. Yavuz zamanına dek (1512) sürer.*
- c. *Klasik Devir: Divân edebiyatının yaklaşık bir asırlık ihtişam dönemi. I. Ahmed zamanına dek (1603) sürer.*
- d. *Sebk-i Hindî Devri: Bir yandan klasik şiir devam ederken bir yandan da şiirimizde Sebk-i Hindî (Hind üslûbu) denilen bir akım kendini gösterir. Hindistan'da Babürlü Türk-Hind hükümdarların saraylarında gelişerek ortaya çıkmış bir tür olan Sebk-i Hindî'de aşırı süs ve sanata, fikri gizlemeye, uzayıp giden hayallere önem verilmiştir. Şeyh Galib'i dışarıda bırakırsak bu dönem IV. Mehmet zamanına dek (1748) sürer.*

19. yüzyıldan itibaren ise Divân edebiyatı batı tesirinde gelişen Türk edebiyatı karşısında zamanla çökmeye başlar. Bu dönemde Divân edebiyatında usta şairler yetişmez. Batılılaşma hareketi her alanda olduğu gibi edebî alanda da kendini gösterir ve bir yenileşme başlar. Bu yenileşme çalışmaları çoğu zaman eskinin tamamen reddi şeklinde ortaya çıkar ve Divân edebiyatı pek çok eleştiri ile uzun süren ömrünü tamamlamış olur.

Divân edebiyatı, kuralları olan, aruz ölçüsü ile yazılan, beyit bütünlüğüne dayanan, mananın sanatlı ve süslü söyleyiş ile donatıldığı, ne söylendiği kadar nasıl söylendiğinin de çok önemli olduğu bir edebiyattır. Bu edebiyatın kendi içinde pek

⁷ Pala, age, s:23

çok kuralı vardır. Şairin hem bu kuralları çok iyi bilmesi ve bunlara uyması hem de mana dolu sözlerini söylenmemiş bir güzellikle yeniden sunması gerekir. Bu da şairlerin kendilerinden önce gelmiş şairleri çok iyi okumalarını ve anlamalarını gerektirmektedir.

*“Divân edebiyatı şiir ağırlıklı bir edebiyattır. Ancak bu, düzyazı alanında eser verilmediğini göstermez. Bu edebiyatta düzyazı, süslü ve yalın biçimlerde kendini gösterir.”*⁸ Divân edebiyatından bahsederken şiir ağırlıklı olarak konu edilmesi nesrin olmadığı anlamına gelmemektedir.

Divân edebiyatını meydana getiren onu bütünleştiren çeşitli kaynaklar vardır. Bu kaynaklar:” *Kur’an-ı Kerim ayetleri ve hadis-i şerifler, dinî ilimler, İslam tarihi ve peygamber kıssaları, Mucizeler ve kerametler, tarihî ve efsanevî kişilerin maceraları, çağın ilimleri, Türk millî kültürü ve yerli malzeme, dildir*“⁹

Ana hatları ile bahsetmeye çalıştığımız Divân edebiyatı, bütün bu değerlerle örülü olarak 600 yılımızı içine alan en uzun soluklu edebiyattır.

⁸ Pala, age, s:22

⁹ Pala, age, s:45-54

2. DİVÂN EDEBİYATI TARTIŞMALARI

Toplum hayatını etkileyen her türlü değişiklik sadece tek bir alanla sınırlı kalmaz. O toplumu ilgilendiren bütün alanlara sirayet eder. Bütün değişiklikler yazı ile kendini gösterir. Toplumlarda meydana gelen değişiklikler onların edebiyatlarında da yer bulur.

Osmanlının yükselişi, duraklaması, dağılması ve yeni bir cumhuriyetin kurulması, savaşlarla aldığımız yaralar, bütün dünyayı kasıp kavuran milliyetçilik akımlarının etkileri, içindeki buhranlar, kurulan yeni cumhuriyet... Edebî düşüncelerimizin hiçbiri bunlardan bağımsız şekillenmemektedir. Her alanda meydana gelen yenilik, edebiyat alanında da kendini göstermiş yahut her yenilik edebiyat alanında konuşulup şekillenmiştir. Bu yenileşme cereyanı içerisinde bazı yazar ve şairler tarafından eskinin tamamen reddi bir yol gibi görünmüş ve bu minvalde eski edebiyat etrafında süregelen bir tartışma başlamıştır. Pek çok yazar ve şairimiz eski edebiyatımıza dair fikirler ileri sürerek, kalem kavgalarının içerisine girmişlerdir.

Divân edebiyatı üzerine yapılan eleştirilerde: *“Bu yazının kuralcı, soyut, yaşamla ilişkisi neredeyse yok kertesinde olan kitabî bir yazı olduğundan, Divân yazınının, sürekli yinelenen bir mazmunlar sistemi olduğundan bahsedilir. Ayrıca yaşamdan kopuk saray yazını olduğundan, saray ve ona bağlı seçkinler içinde büyük halk yığınlarına kapalı bir yazın olduğundan söz edilir.”*¹⁰ Divân edebiyatı dilinin Arapça ve Farsça tamlamalar ile örülü olduğu ve bu dilin bize ait olmadığı da ileri sürülen görüşler arasındadır. Bahsedilen fikirler etrafında Tanzimat’tan bu yana sanatçılar düşüncelerini dile getirmişlerdir.

¹⁰ Yavuz, Hilmi; *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*, Yapı Kredi Yay., 2. baskı , İstanbul, 2008, s:143

“Yeni Türk şiirini kurmak için Divân şiirini yıkmak gerektiğini düşünen Tanzimat sanatçıları, tenkit oklarını Divân şiiri üzerine yoğunlaştırmışlardır. Bununla birlikte Tanzimat edipleri, estetik zemini çok sağlam olan bu şiiri ne tam olarak yıkabilmişler ne de tam anlamıyla Divân şiirlerinden kopuk bir şiir ortaya koyabilmişlerdir.”¹¹

Divân edebiyatı ile ilgili ilk eleştirilerden biri Ziya Paşa'nın “Şiir ve İnşa” isimli makalesidir. Ziya Paşa bu makalesinde Divân edebiyatı ile ilgili yukarıda sözü edilen sebeplere dayalı pek çok eleştiride bulunur. Bu eleştirilerinde kendisine Namık Kemal de eşlik eder ve taraftarı olur; fakat daha sonra Ziya Paşa Harabat'ı yayınlıyarak Şiir ve İnşa isimli makalesindeki pek çok fikrinden döner. Bu dönüş Namık Kemal'e Tahrib-i Harabat'ı kaleme aldırır ve Namık Kemal Divân edebiyatı ile ilgili eleştirilerine devam eder. Kendisi de bu edebiyat kültürü içerisinde yetişen Namık Kemal' in eleştirilerindeki eksik ve yanlış yönleri pek çok örnekle Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil *“Harabat Karşısında Namık Kemal”*¹² isimli eserinde ortaya koymuştur.

Şimdi, Divân edebiyatı etrafında cereyan eden tartışmaları Tanzimat edebiyatından günümüze kadar örnekler vererek belirtmeye çalışalım.

*Abdülbaki Gölpınarlı'nın ‘Divân Edebiyatı Beyanındadır’ adlı kitabı, en az Namık Kemal'in Harabat karşısındaki hücumları kadar, belki de ondan da öte Divân edebiyatını sarsıcı niteliktedir.*¹³ Gölpınarlı, eserinde Divân edebiyatı ile ilgili şu görüşlere yer vermiştir:

“Bu edebiyatın dili, Arapça ve Farsça kelime ve kaidelerle Türkçenin kaynaşmasından meydana gelmiştir. Bu dili anlamak için Arapça ve Farsça bilmek

¹¹ Tonga, Necati 2007,“Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Divân Şiiri Tartışmaları ve Gelenekten Faydalanma”,Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turcic, Volume 2/4 Fall 2007, Tunca Kortantamer Özel Sayısı II, s:771

¹² Bilgegil, M.Kaya; *Harabat Karşısında Namık Kemal*, C:I, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1972, s:56

¹³ Kahraman, Mehmet; *Divân Edebiyatı Üzerine Tartışmalar*, Beyan Yayınları, İstanbul,1996,s:13

zarurîdir; fakat kafî değildir. Konuşma Türkçesini gayet iyi bilen ve bu iki dile hakkı ile vakıf olan birisi bile Divân edebiyatının dilini adam akıllı anlayamaz; çünkü bu dil Arapça da Farsça da değildir, ayrı bir dildir. Arapça ve Farsça bilen bile bu dili anlayamazsa artık halk nasıl anlar?”¹⁴

“Bu acayip dil kelimeleri ve kuruluşu ile artık ölmüş, çürümüş gitmiştir, mütehassısı bile kalmamıştır.”¹⁵

“Divân edebiyatı müspet bilgiye değil, ölü bilgilere dayanır. Müspet bilgi meydana gelir, gelişir, maddecilik doğar ve her tarafta hayati bir dünya edebiyatı kurulurken Divân edebiyatı, hala ölü bilgilere, zaman geçtikçe de daha ziyade ölen, çürüyen, kokan ve dağılan fikirlere sahiptir.”¹⁶

Bu fikirlerle Divân edebiyatını eleştiren Abdülbaki Gölpınarlı daha sonraki zaman diliminde bu fikirlerinden vazgeçtiğini şu cümlelerle ifade etmiştir.

“Vaktiyle ben bir ‘Divân Edebiyatı Beyanındadır’ yazmıştım; bu eser oldukça gürültü koparmıştı hatta rahmetli Ataç bile ‘Ayıp derler senin yaptığına Abdülbaki, Neşati’yi biz senden öğrenmedik mi?’ diye serzenişte bulunmuştu. İtiraf edeyim: Gerçekten de ayıptı. Yerilirdi, yergilerin çoğu da hâlâ doğru; ama öyle yerilmezdi, övülecek yanı hiç mi yoktu?(...) Bu sözleri bir itirâf-ı zünûb olarak söyleyip şimdi hiç de o fikirde olmadığımı, hatta o zaman bile olmadığımı, onun bir tevehhüm havasından ibaret bulunduğunu belirttikten sonra asıl söze geleyim: Divân Edebiyatı Beyânındadır’ı yazdığım için artık beni ayıplamayın olmaz mı?”¹⁷

Divân edebiyatı ile ilgili pek çok tartışma yaşanmış, bunlar bazen Divân edebiyatını konu alarak bazen de hece-aruz tartışması etrafında Divân edebiyatına

¹⁴ Gölpınarlı, Abdülbaki; *Divân Edebiyatı Beyanındadır*, Marmara Kitapevi, İstanbul, 1945 cilt:1, s:96

¹⁵ Gölpınarlı, age, s:99

¹⁶ Gölpınarlı, age, s:102-103

¹⁷ Gölpınarlı, Abdülbaki; “*Divân Edebiyatı Müzesi’nin Tarihçesi ve Divân Şiirinden Günümüze Kalanlar*” Milliyet Sanat, s:165, Ocak 1976(Tonga Necati, age. nkl)

gelerek ortaya çıkmıştır. Milli edebiyat döneminde millîleşme sürecine bağlı olarak Divân edebiyatının millî bir edebiyat olup olmadığı tartışılmıştır.

Cumhuriyetten sonraki dönemde ise Çağdaş Türk edebiyatı daha çok Türkçülük fikirleri ile beslenir ve 1923'ten önce ne varsa tümü reddedilir. Yeni bir dünya görüşünü, yaşam tarzını oturtmak için yapılan bu toptan reddediş sadece edebiyat alanında değil hayatın pek çok alanında kendini göstermektedir.

Orhan Şaik Gökyay “Divân Edebiyatı Kimin?” isimli bir konuşmasında, Divân edebiyatı ile ilgili pek çok eleştiriye değinerek cevap vermiştir.

Orhan Şaik Gökyay: “*Bir defa bu edebiyat bizim mi? 600 senedir, bizim şairlerimiz söylemişler mi, okutmuşlar mı, yazmışlar mı, halk benimsemiş mi? Şu halde bunu bir okur-yazar sınıfının sadece medrese tahsili görmüş insanların tekelinde bir edebiyat saymayı doğru bulmuyorum, bulmadım. Ama vaktiyle ben öyle okuttum. Henüz daha çiçeğimiz burnumuzda mıydı neydi bilmiyorum. Öğrencilerimize de aldığımızı sattık; ama sonrada işin içine girince gördüm ki mesele öyle değil.*”¹⁸

Ayrıca Orhan Şaik Gökyay Divân şiirinin anlaşılır olmadığı eleştirisine karşılık olarak da şu dikkat çekici noktaları belirtmiştir.

“(...)Anlamanın yolu önce anlamadığını anlamaktır(...) Millet in sahip olduğu nesi varsa, inanç mı folklor mu, masal mı, din mi, onları bilmeden ne Divân edebiyatını, ne Halk edebiyatını anlayabiliyoruz...

Eski yeni şairlerimizin daha belirgin olarak halkımızın kültür kelimesin de toplayacağımız hazinesine sahip olmadıkça her Divânın ilk sayfasını açar açmaz duraklayacağımızın önüne geçmemizin çaresi yoktur...

¹⁸ İsen, Mustafa; Macit, Muhsin; Horata, Osman ve vd. ; *Divân Edebiyatı El Kitabı*, (Gökyay Orhan Şaik, Divân Edebiyatı Kimin?), 2. Baskı, Grafiker Yay, Ankara, 2003, S: 341-342

Bir şiiri anlamak hangi Türkçeyle yazılırsa yazılsın herkesin harcı olmadığı meydandadır.”¹⁹

Yapılan eleştirilerin ve toptancı reddedişin tabanında yatan asıl gerçeğin çoğu zaman siyasi ve ideolojik olduğunu düşünen Hilmi Yavuz bir makalesinde konuya yönelik düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

*“Osmanlı Divân şiirinin bir ‘Saray Şiiri’ olduğu, bir elit ya da seçkin tabaka tarafından anlaşıldığı, halk yığınlarıyla bir ilişki kuramadığı söylenir ve yazılır. Ben buna, ‘Divân Şiiri Mitosu’ diyorum. Evet, mitos; çünkü gerçeklikle hiçbir ilişkisi yok! Bir Oryantalist söylenim, resmi ideolojinin dayatma ve tahakkümü bütünleşmesi! Cumhuriyeti, dâima söylediğim gibi, Osmanlı’nın mefhum-ı muhalifi olarak tanımlamaya özen göstermiş bir ideolojik malûliyet!”*²⁰

Kendinden önceki bütün edebî akımlara ve alışlagelmiş edebî düşüncelerin pek çoğuna tepki olarak doğan ‘Garip’ akımı elbette Divân edebiyatına da tepki duyuyordu. Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat, Garip adlı kitaplarının ön sözünde eski edebiyata dair düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“(…)Şiir bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatıdır. Yani tamamen manadan ibarettir. Mana insanın beş duyu organına değil, kafasına hitap eder. Doğrudan doğruya insan ruhuna hitap eden ve bütün kıymeti manasında olan hakiki şiir unsurunun musiki gibi, bilmem ne gibi tali hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağı akıldan çıkmamalıdır... Şiirde hücum edilmesi gerektiğine inandığım zihniyetlerden biri de mısraçı zihniyettir(...) Şiir öyle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz. Sivanmış, boyanmış bir binanın tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz. Bina tamamıyetini ancak bu harçla temin ettiği zamandır ki, onu teşkil eden tuğlaları teker teker görmek, onların vasıfları üzerine düşünmek

¹⁹ İsen, Mustafa; M. Macit ; O. Horata vd. ; age, s: 341-342

²⁰ Yavuz, Hilmi; *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*, Yapı Kredi Yay. , 2. Baskı, İstanbul, 2008, s:147

fırsatını elde ederiz. Mısracı zihniyet, bize mısraların olduğu gibi, onun parçaları olan kelimelerin de tetkiki tahlili imkânını verir. Kelime üzerinde düşünmek, onun güzelliğini, yahut çirkinliğini tespiti çalışmak; şiire kelime halinde, mücerret şiir telakkisi getirmiştir. Yüz kelimelik şiirde yüz tane güzellik arayan insanlar vardır. Halbuki bin kelimelik bir şiir bile tek bir güzellik için yazılabilir(...) Eski şiirin bahsettiğim hususiyeti bu edadır ismi de şairanedir...

Halbuki eskiye ait olan her şeyin her şeyden evvel de şairaneliğin aleyhinde bulunmak lazımdır.”²¹

Eski edebiyatı bu şekilde eleştiren Orhan Veli de pek çok şiirinde şairanelikten kaçamamış hatta pek çok şiirinde, yerden yere vurduğu kafiye ve redifin büyüüne kapılmıştır. İlerleyen zaman diliminde kendisi ile yapılan bir konuşmada Orhan Veli, Garip ön sözünde belirttiği görüşlerinin dışında, apayrı bir düşünce belirtmiştir.

“Ben Divân şiirini çok beğeniyorum. Divân şiirinden sonra da bugüne kadar Türkiye de şiir yazılmadı zannediyorum. Fakat bugün şiirimizde bir kıvılcık vardır. Bu kıvılcık en ziyade Divân edebiyatının tesirinden geliyor. Yani bugünkü şairler Divân edebiyatını aynen taklit ediyorlar demek istemiyorum. Fakat bugün şekil endişesi diye bir şey duyuyorsak, dilin mükemmelleşmesi lazımdır diye bir kaygımız varsa, bu endişeye, bu kaygıya Divân şiirini okuduktan sonra geliyoruz. Divân şiirinin sanatlarını biliyoruz; fakat yeni şiirin sanatlarını henüz bilmiyoruz. Onların neler olduğunu öğrenirsek, bugünkü şiirimizle Divân şiirimiz arasındaki yakınlığın nereden geldiği daha iyi meydana çıkacaktır. Eski Türk cemiyeti dilini büyük bir dil yaparak Avrupalılara öğretebilseydi Divân şiiri dünyanın büyük şiirlerinden biri olurdu. O halde Divân edebiyatının modası geçmiş, ölmüş bir kıymet olarak kenara atılmasına razı olamayız. Belki yeni nesiller Divân edebiyatı

²¹ Kanık, Orhan Veli; *Şairin İşi: Yazılar, Öyküler, Konuşmalar*, Yapı Kredi Yay. , 2. Baskı, İstanbul, 2006, s:22

metinlerini anlamayacaklardır. Yani bu metinlerin içinde bilmedikleri kelimeler olacaktır. Fakat edasını birçok eski âlimden daha iyi kavrayıp benimseyeceklerdir."²²

Divân edebiyatına karşı bu fikrî vazgeçişler daha pek çok yazar ve şairimizde görülmektedir. Bunlardan biri de Türkçe ve edebiyat muallimleri kongresinde Divân şiirinin müfredattan kaldırılmasını teklif eden Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Ahmet Hamdi daha sonra ki bir yazısında Divân edebiyatı ile ilgili değişen fikirlerini şöyle dile getirir:

*"Eski şiirin tadı gittikçe beni daha fazla sarıyor. O kadar ki Divânlardan ayrı geçirdiğim zamanlara acıyasım geliyor. Bir zamanlar ben onu kâh yaşa kâh etrafımdaki havaya uyararak ihmal etmiştim; şimdi içimde onu her şekilde daha müttekâmil ve yüksek bulmaya çalışan bir taraf var."*²³

*"Talat Halman'ın yorumuyla Divân edebiyatı birçok şâirimize ve edebiyatçımıza bir hortlak gibi gösterilmeye çalışılan; ama aslında kulağımızda çok güçlü sesler bırakan, gözümüzün önünden gitmeyen bir hayalet gibidir. Birçok şâirimiz Cumhuriyet döneminde o hayaleti kucaklayarak çok önemli şeyler yapmış, bazıları ise inkâr ederek yoksullaşmıştır."*²⁴

Necat Birinci "Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın Yazılarında Divân Şiirinin Değerlendirilmesi" başlığını taşıyan yazısında hocası Mehmet Kaplan'ın görüşlerini değerlendirerek bizlere toplu bir bakış açısı sunar. Yapılan değerlendirmede Mehmet Kaplan'ın görüşlerini şu şekilde dile getirir:

"Çok kötü, yanlış bir propaganda ile bu medeniyet genç nesillere kapatılmıştır." diyerek yapılan yanlışlıktan dönülmesini şiddetle arzu eder. Hatta bir

²² Kanık, age, s: 363

²³ Tanpınar, Ahmet Hamdi; *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yayınları, 4. bas., İstanbul, 1995, s:17

²⁴ Kalpaklı, Mehmet; "Divân Edebiyatı Hortlak Değil, Muhteşem Bir Hayalettir", Kitaplık, Yapı Kredi Yayınları, nr: 38, Güz 1999, s:11

yazısında 'Osmanlıyı tanımadan Türk olunamaz. Osmanlı medeniyeti, bin yıllık Türk-İslam medeniyetinin mahsulüdür. Yahya Kemal'i, Tanpınar'ı, Halide Edib'i o kadar biz yapan Osmanlıyı bilmeleridir' der(...)

Sonuç olarak hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Türk Tarihini ve Türklerin bu tarih içinde meydana getirdikleri medeniyeti bir bütün olarak değerlendirir. Divân edebiyatı da bu bütünün bir parçasıdır. Onu, Türkler meydana getirmiş ve geliştirmiştir. Bu edebiyat, Türkçenin, Türk zevkinin ve Türk sosyal hayatının bütün inceliklerini taşır. Bugünün insanların ve gelecek nesillerin bu edebiyattan alacakları pek çok güzellikler ve zenginlikler vardır."²⁵

Divân edebiyatı edebî hayatımızda uzun yıllar varlığını sürdürmüş bir edebiyattır. Divân edebiyatı ile ilgili yapılan pek çok tartışma onun varlığının unutulmamasını sağlamış hatta pek çok kez olumsuz düşüncelere sahip olanların fikirlerini değiştirdikleri görülmüştür. Hakkında ne söylersek söyleyelim değiştiremeyeceğimiz en önemli gerçek 600 yüz yıllık hayatımızı içinde barındıran bir edebiyat olduğudur. İşte bunun için de bizler, bütün bu tartışmaların ötesinde ondan alabileceğimiz ışıltıyı almalı, bizden olan ve bize ait olan bu edebiyata sahip çıkmalıyız.

Divân edebiyatı ile ilgili yaptığımız hiçbir eleştiri onu yok saymamızın gerekçesi olamaz, 600 yılımızı içinde barındıran bu edebiyattan nesillerimizi haberdar etmeli, onun varlığını kültürel mirasımızın devamlılığı için gelecek kuşaklara aktarmalıyız. Orta öğretim gelecek nesilleri oluşturacak öğrencilerimizi Divân edebiyatından haberdar etmek için geç kalınmış bir zaman dilimidir, bunun için öğrencilerimize Divân edebiyatının varlığının ilköğretim II. kademedede öğretilmesi gereklidir. Biz bunu Nâbî'nin Hayriyye isimli eserinden yola çıkarak sergilemeye çalıştık; ama bunu yapmadan önce şairin yaşadığı dönemi, edebî kişiliğini, eserlerini inceledik.

²⁵ Birinci, Necat; *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2000, s:385-389

3. ON YEDİNCİ YÜZYILDA SİYASİ VE EDEBÎ HAYAT

Divân edebiyatı ile ilgili yapılan pek çok olumsuz değerlendirmenin sebebi, Divân edebiyatının ait olduğu dönem ve şartlar düşünülmeden ele alınmasıdır. Bu bakış açısının değiştirilmesinin yolu ise “*Divan edebiyatını günümüz anlayış ve ölçütleri ile değerlendirme yanlışından kurtulup ona, kendi döneminin koşulları ve sanat anlayışıyla bir bütün olarak bakmayı kabul etmemizdir.*”²⁶

Meydana gelen hiçbir olay, içerisinde bulunduğu dünyanın veya toplumun geçirdiği gelişmeler ve değişmelerden bağımsız olarak gerçekleşemez. Bir olayı, konuyu, eseri veya yazarı içerisinde bulunduğu genel şartları anlamadan ve bilmeden öğrenmemiz, anlamamız ve tanımamız imkânsızdır. Bu nedenle Nabî’ye ve örnek olarak ele aldığımız Hayriyye isimli mesnevîsine geçmeden, on yedinci yüzyılın siyasi olaylarına ve edebî gelişmelerine kısaca değinmek istiyoruz.

3.1. On Yedinci Yüzyılın Siyasi Olaylarına Genel Bakış:

Kanunî devrinde en görkemli dönemini yaşayan Osmanlı aslında yine bu dönemde bozulmanın temellerini atmıştır. Bu dönemde başlayan saray içi entrikalar 17. yüzyılda had safhaya ulaşmıştır. “*17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun çok karışık ve bozuk bir dönemidir. Daha Kanunî zamanında başlayan saray kadını entrikaları, ordunun başıboşluğu, ulemanın siyasete karışması gibi haller, bu yüzyıl başında büsbütün koyulaşmıştır.*”²⁷

17. yüzyılda padişahların otoriteleri sarsılmış, ilk kez bu dönemde padişahlar hal edilip öldürülmüş, sık sık padişah değişiklikleri görülmüş, deneyimsiz ve yetersiz kişilerin başa geçmesi işleri büsbütün karıştırmıştır. Bütün bu bozulmaların esas kaynağı olarak da Yeniçeri Ocağı görülmektedir. “*Yeniçeriler, her fırsatta devlet*

²⁶ Işıksalan, Nilay; *Divân Şiiri Öğretimi Üzerine*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 148, Ekim, Kasım, Aralık 2000, s:61

²⁷ Kabaklı, Ahmet; *Divân Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. , İstanbul, 2007, s:211

işlerine karışıp, en yersiz ve sebepsiz gerekçelerle ayaklanarak 'kazan kaldırıp' İstanbul'u kana boğup, dehşet salarak, çarşı pazarı yağmalamışlardır."²⁸ İstanbul' da meydana gelen bu ayaklanmaların yanı sıra Anadolu'da da Celalî isyanları baş göstermiştir. Bunlar ekonomiye büyük darbeler vurmuş devlet otoritesini sarsmıştır.

Avusturya ve İran ile yapılan savaşlar Osmanlıda ağır ekonomik kayıplara yol açmış, coğrafi keşiflerin etkisi ile yön değiştiren ticaret yolları, ithalatın artması, kapitülasyonların gitgide Avrupalıların lehine işlemesi, vergilerin arttırılması, paranın değer kaybetmesi... Osmanlıyı bir çöküşe götürmüştür. Osmanlıda "*Devlet idaresinde disiplin bozulmuş, idare otoritesini kaybetmiş, eski ve örnek Osmanlı teşkilatı zayıflamış, su-i ihtimaller çoğalmış, memleket ehliyetsiz adamların eline düşmüştür.*"²⁹ Bu kötü gidişe dur demek isteyen padişah ve vezirler de olmuş, kimi zaman alınan sert önlemler birçok kişinin kanının akmasına sebep olmuştur. "*Beliren yıkımın önlenmesi için bazı padişahlarla vezirler gayret etmişlerse de çok büyüyen yaraya merhem bulunamamıştır.*"³⁰

Şairimiz bu karmaşık siyasi hayat içerisinde yaşamış ve eserlerinde yaşadığı devrin siyasi olaylarına da ışık tutmuştur.

3.2. On Yedinci Yüzyıl Edebiyatına Genel Bakış

17. yüzyılda siyasi anlamda ülke büyük bir buhran içerisindeyken edebiyatta durum böyle değildir. 16. yüzyılda yükselen edebiyat, bu yüzyılda daha da ileri bir konuma geçmiştir. Bu durumla ilgili olarak Banarlı şöyle der: "*17. asır içtimâi ve idarî hayat için gerilediği halde, Osmanlı İmparatorluğu sahasında kültür, sanat ve edebiyat hayatı, alıştığı yükselişe devam etmiştir. O kadar ki, bir cemiyette idarî,*

²⁸ Kutlu, Şemsettin; *Divân Edebiyatı Antolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1983, s:248

²⁹ Banarlı, Nihat Sami; *Resimli Türk Edebiyatı*, C. II, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2001, s: 644

³⁰ Kabaklı, Ahmet; *Divân Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. , İstanbul, 2007, s:212

*medenî ve içtimaî hayat ileri ise sanat ve edebiyat hayatı da ileridir, diyen edebiyat tarihinin bu asırda yanıldığı görülür.*³¹

Bu asırda Divân edebiyatı şairleri kendilerinden önceki Fuzûlî, Bakî, Hayâlî gibi şairlere dikkat etmişler, bir yandan da İran edebiyatında gelişen Sebki-hindî akımından etkilenmişlerdir. İran'dan gelen bu akıma ve etkilenmelere rağmen “ *Türk şairleri artık kendi kişiliklerine güvenen, İranlı ustalarla boy ölçüşüp onları geçtiklerini rahatça ifade edip ileri sürebilecek bir psikoloji içindedirler.*”³²

Sebki-hindî, Hindistan'a ait bir edebiyat üslubudur. Bu üslubu benimseyen şairler Divân şiiri kurallarının dışına çıkmamış sadece yeni hayal ve benzetmeler kurmuşlardır.

Banarlı'ya göre bu yüzyılda “*Divân şiiri asırlardan beri örnek edindiği İran şiirinden asla geri sayılmayacak bir olgunluk çağına varmış ve çağdaş İran edebiyatını ciddi bir surette geri bırakmıştır. Türk şiir sanatı, asırlardan beri bilhassa Türkçe söyleyiş bakımından hayli yerli ve millî bir istikamet almış bulunuyordu. Kullanılan Türkçe kelimelerin, Türkçe deyimlerin ve halk söyleyişlerinin, bu arada, Türk şiirine mahsus seslendirişin bu şiire verdiği çehre şüphesiz millî idi.*”³³ Edebiyatımız kendimize has bir üslup kazanmış ve güzelliğini en olgun eserleri ile ispat etmiştir.

Bu yüzyılda Divân şiiri Osmanlı içerisinde diğer yüzyıllara oranla daha hızla yayılmış sadece İstanbul'da değil, Anadolu'nun pek çok yerinde şairler yetişmiştir. Hatta devrin en büyük şairlerinden olan Nef'î Erzurumlu, Nâbî ise Urfalıdır. Her iki şair de kendine ait üslubu olan usta şairlerdir. Yine bu yüzyılda mesnevî türü

³¹ Banarlı, *age*, s: 649

³² Cengiz, Halil Erdoğan; *Divân Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yay. , 2. Baskı, Ankara, S:443

³³ Banarlı, *age*, s: 651

gelişmeye devam etmiş ve Nev'izâde Atayî gibi en büyük Türk mesnevîcilerinden biri yetişmiştir.”³⁴

17. yüzyılda sadece şiir alanında değil nesir alanında pek çok gelişme olmuştur. *”Evliya Çelebi, eşsiz bilgin Kâtip Çelebi, Türk gazeteciliğinin yiğitçe tenkitten piri sayılmaya değecek Koçi Bey ve orta dönemin en büyük tarihçisi Naîmâ, yine tarihçi Peçevî İbrahim Efendi, Karaçelebizâde Abdülaziz ve Tezkire-i Şuarâ Türünde Kafzâde Fâizî, Rifatî, Riyazi... bu yüzyılın değerli kalemleridir.(...)”*³⁵

Bu yüzyılda Sabit'e *kaldırım taşlarının altında birer şair var*, dedirtecek kadar çok şair yetişmiştir. Bunlardan bazıları: Nefî, Naîlî, Şeyhülislâm Yahyâ, Sabrî, Fehîm, Şeyhülislâm Bahayî, Vecdî, Cevrî, Hâletî, Ganizâde Nâdirî, Râmî Paşa, Riyâzî, Râsih, Fâizî, Nazîm, Fâsih, Bahtî, Mantıkî, Veysî, İsmetî, Tıflî, Nedim-i Kadîm, Mezâkî, Kelîm, Gaybî.

Kısacası 17. yüzyılda Osmanlıda siyasi boşluklar, Yeniçeri ve Celâlî isyanları, ekonomik çöküş, saray entrikaları ve daha pek çok olumsuzluk yaşansa da edebiyat tarihçilerinin siyasi ve ekonomik alandaki gerilemenin sanatta da kendini göstereceği yönündeki söylevini ters çıkaracak bir biçimde edebiyatta verimli bir dönem olmuştur. Şairlerimiz örnek aldıkları İran edebiyatını geçecek olgunluğa ulaşmış, kendi millî benliğini edebiyatına getirmiştir. Edebiyatımız sadece şiir alanında ile değil nesir alanında da yükselişini sürdürmüştür. Bu dönemde pek çok sanatkâr yetişmiş, bunlardan kendinden sonraki nesilleri etkileyecek üç önemli isim öne çıkmıştır: Nâî'lî, Nefî ve Nâbî.

³⁴ Kabaklı, *age*, s:212

³⁵ Kabaklı, *age*, s:214

4. NÂBÎ

17. yüzyıl Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. Hikemî tarzda yazdığı şiirleriyle edebiyatımıza yeni bir soluk getirmiştir. Ayrıca oğluna nasihat vermek amacıyla yazdığı Hayriyye isimli mesnevîsi çocuk edebiyatının ilk ürünleri arasında kabul edilmektedir Bu bölümde şairimizi belli başlı başlıklar altında irdeleyip, tanımaya ve anlamaya çalışacağız.

4.1.Nâbî' nin Hayatı

Divân edebiyatının en güçlü kalemlerinden biri olan şair Nâbî'nin doğum tarihi kesin bir netlik kazanmamıştır. Bazı kaynaklarda 1640 bazı kaynaklar da ise 1642 olarak geçmektedir. Nâbî mahlasını kullanan ve bu mahlas ile tanınıp ün yapan şairimizin asıl adı Yusuf'tur. Şair, Hayriyye isimli eserinde asıl adının Yusuf olduğunu söylemiştir.

Seni itdi kereminden i'tâ
Pederün Yusuf-ı Nabî'ye Hudâ³⁶

(Allah kereminden seni baban Yusuf Nâbî' ye verdi.)

Şairimiz yine bu eserde doğum yerinin o günkü adı ile Ruha olarak bilinen Urfa şehri olduğunu da belirtmiştir.

Vatanum şehr-i dil-ârâ-yı Ruhâ
Vakt-i tahrîr-i makarrım Şehbâ³⁷

³⁶ Pala, İskender; *Hayriyye*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989, s:9

³⁷ Pala, *age*, s:11

(Vatanım gönüller süsleyen Urfa'dır. Bu eseri yazdığım zaman oturduğum yer ise Halep' tir.)

Şair Hayriye isimli eserinde oğluna seslenirken ailesi ile ilgili şu bilgiyi verir:

Hamdü-li'lleh nesebün âlidür.

İlm ile cedd ü ebün âl'idür

Gerçi bâlâsı bilinmez ammâ

Bilinen mertebedür hep a'lâ³⁸

(Çok şükür soyun yücedir ve baban ile ataların da ilim ile yükselmişlerdir. Gerçi çok eski ataların bilinemiyor; ama bilinebilenlerin hepsi âlimlerdendir.)

Şairin ilk gençliği hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. "*Nâbî'nin İstanbul'a gelmeden önceki hayatı tamamen rivayetlere dayalıdır. Şairin düzenli bir eğitimden geçip geçmediği, asıl mesleği, İstanbul'a geliş sebebi hakkında gerek kendi eserlerinde gerekse edebiyat tarihi ve tezkirelerde yeterli bir bilgi bulunmamaktadır.*"³⁹ Yaşadığı şehrin imkânları ile yetinmeyen ve payitahta gelmek isteyen şair pek çok vesile ile övdüğü, ilmin ve sanatın merkezi olduğunu söylediği İstanbul'a gelir. Yirmi beş yaş civarlarında İstanbul'a gelen şair ilk başlarda İstanbul'da aradığını bulamamıştır. Daha sonra Nâbî, Musahip Mustafa Paşa'nın dikkatini çekmiştir ve Paşa, Nâbî'yi koruması altına almış Divân kâtipliği görevine getirmiştir. "*Musahip Mustafa Paşa sanatçıları destekleyen ve onlara uygun çalışma imkânları tanıyan sanatsever bir kişidir.*"⁴⁰

Musahip Mustafa Paşa'nın koruması altındaki hayatında, şiirde iyiden iyiye ustalaşan Nâbî, aynı zamanda sarayda da adını duyurmuştur. "*Bu vazifedeyken paşası*

³⁸ Pala, *age*, s:28

³⁹ Bilkan, Ali Fuat; *Nâbî Hikmet- Şair- Tarih*, Akçağ Yay, Ankara, 1998, S:16

⁴⁰ Bilkan, *age*, s:52

ile birlikte Lehistan seferinde bulunan Nâbî, Kamanîçe Kalesi'nin fethine söylediği tarih beyiti ile hükümdar, sultan IV. Mehmet'in takdir ve iltifatına mazhar olmuştur. Yine bu yıllardaki İstanbul'un sanat ve edebiyat çevrelerinde Nâbî adı duyulmaya başlamıştır.”⁴¹

Adı duyulan Nâbî artık sarayın sohbetlerinde aranan kişi olmuş, şehzâde doğumlarına tarih düşürmüş, evliliklere surnâmeler, devlet büyüklerine kasideler yazmış ve şiirdeki gücünü ispatlamıştır.

Daha sonra Nâbî'nin içerisinde Hacca gitme isteği uyanmıştır. “Bu isteğini Mustafa Paşa'ya açan Nâbî'nin isteği Paşa tarafından olumlu karşılanır. Paşa, Nâbî'nin isteğini IV. Mehmet'e arz eder. Hükümdar, şairin bu isteğini yerinde görerek rahat bir yolculuk yapmasını sağlamak için Mısır valisine bir ferman yazar. Bu güven içinde Nâbî, o günün en rahat yolculuklarından birini yaparak Hac farızasını yerine getirir. Daha sonra bu kutsal yolculuğu anlatan Tuhfetü'l-Haremeyn adlı eserini yazar.”⁴²

Nâbî, hâmisî Muhasip Mustafa Paşa ile Mora'ya gider, aralarındaki bu dostluk Paşa'nın 1687'de ölümüne kadar sürer. “Nâbî, Musahip Mustafa Paşa'ya o kadar bağlanmış ki Paşa'nın vefatı üzerine İstanbul'da duramamış ve uzun yıllar kalacağı Halep'e yerleşmiştir.”⁴³ Halep'teki hayatında orada bulunan yönetici sınıfı ile iyi ilişkiler kuran Nâbî hayatını refah içerisinde sürdürmüştür. Hayatının bu dönemini okumaya ve yazmaya ayırmıştır. “Bu sırada şöhreti oldukça gelişmiştir. Halep'te iken imparatorluğun hemen her köşesindeki dostları ile mektuplaşmayı sürdürdüğü Münşeat'ındaki mektuplardan anlaşılmaktadır.”⁴⁴

Nâbî'nin sanatının en verimli yılları Halep'te geçmiş ve şair Halep'te oğluna yazdığı meşhur Hayriyye isimli mesnevîsini kaleme almıştır. Nâbî'nin Halep'teki yıllarının sonuna doğru, dostu olan Baltacı Mehmet Paşa, Halep'e vali olarak

⁴¹ Pala, age, s:9

⁴² Kaplan, Mahmut; Hayriye-i Nâbî, Atatürk Kültür Merkezi Yay. , 2. Baskı, Ankara, 2008, s: 33

⁴³ Bilkan, age, s:53

⁴⁴ Kaplan, age, s: 36

gönderilmiştir. “O yıllarda şaire bir hayli yardımda bulunan İbrahim Paşa, sadrazam olarak İstanbul’a dönerken onu da İstanbul’a getirir. İstanbul’da sevgi ve hürmetle karşılanır.”⁴⁵ Ne var ki Nâbî’nin İstanbul’a bu ikinci gelişi kısa sürer ve iki sene sonra Nâbî İstanbul’da 1712 yılında vefat eder.

“Nâbî yaşından çok daha ihtiyar görüldüğü için, son yıllarda kendisinden Nâbî-yi pîr (İhtiyar Nâbî) diye bahsedildiği kaynaklarda yazılıdır. Kaynakların bildirdiğine göre, ölümünden kısa bir süre önce “Nâbî be huzûr âmed” tümcesini diline dolamış, sık sık yinelemiştir. Farsça olan tümcenin Türkçe anlamı: “Nâbî huzura kavuştu ya da Nâbî’ye huzur geldi”dir ve kendi ölüm tarihini içermektedir.”⁴⁶ Pek çok kaynak Nâbî’nin kendi ölüm tarihine, tarih düştüğünü belirtmiştir.

“Nâbî, 17. Yüzyıl Türk edebiyatının ikinci yarısına damgasını vurmuş, ortaya koyduğu ekol ile de hem kendi döneminde, hem de kendinden sonraki yüzyıllarda çok sayıda şairi etkilemiştir. Klasik şark dillerini ve İslâm ilimlerini çok iyi bilen âlim ve fâzıl bir şairdir.”⁴⁷ Nâbî hayatını ilme adanmış, olgun ve bilge bir insandır. 17. yüzyılın karmaşasında yaşamış, yaşadığı zaman içerisinde altı tane padişahın devrini görmüştür. Ülkenin kötü gidişini görmüş ve bu gidişat dolayısı ile üzülmüş hikmetli şiirleri ile insanlara bir yol göstermeye çalışmıştır. “Küçük olaylara ve günlük dedikodulara karışmayan Nâbî, pasif ve nemelazım deycilerden asla değildir. Tersine, düşündüklerini sakınmadan söyleyen, çağının bozuk ahlak ve gidişini makul öğütler ve sırasında sert yergilerle düzeltmeye çalışan bir insandır.”⁴⁸ Şair yaşadığı çağın ihtiraslarından kendini uzak tutmak istemiş, makam ve mevki peşinde koşmamıştır. Kötü söz söylememeye çalışan kişiliği ve mu’tevil yapısı, onun şiddetli

⁴⁵ Pala, age, s:10

⁴⁶ Kutlu, age,s:320

⁴⁷ Uludağ, Erdoğan (2009). “Çocuk Edebiyatı ve Klâsik Dönem Örneğinde Nâbî’nin Hayriyye’si / Hayriyye of Nâbî in Children Literature and in The Sample of Classical Period”, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, Volume 4/7 (Klâsik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı - Prof. Dr. Halûk İpekten Anısına), p.780

⁴⁸ Kabaklı, age, s:230

kavgaların içerisine girmesini engellemiştir. Nâbî çağının ilimleri ile ilgilenen ana dili kadar Arapça ve Farsçaya vâkîf olan bir sanatkârdır.

4.2.Nâbî'nin Edebî Şahsiyeti

Nâbî her şeyden önce bir duyuş, düşünüş ve fikir adamıdır. *”Akıp giden hayat hadiseleri karşısında düşünen, yazılarında fikir unsurları his ve hayal unsurlarından daha fazla yer tutan bir şairdir. Bu onun daha çok bir fikir adamı olarak yetiştiğini gösterir.”*⁴⁹

O, çağının olayları karşısında sürekli düşünmüş, gidişatın kötülüğü üzerine kafa yormuş ve aksaklıklara karşı çözüm önerileri sunmaya çalışmıştır. Nâbî yaşamdan ve halktan kopuk bir şair değildir, eserleri ile devrine ayna tutmuştur. Nâbî'nin eserleri aynı zamanda 17. yüzyılı bizlere anlatan birer vesikadır. Nâbî devrinin olayları ile ilgilenmiş, sadece sorunları ortaya koymamış, aynı zamanda çözüm önerileri de getirmeye çalışmıştır. Şairin yaşadığı dönemin şartları, kötü gidişat, yaşam süresince altı padişahın tahttan gidişini görmesi, isyanlar, düzenin sarsılması... fikir adamı olan Nâbî'nin şiir anlayışını şekillendiren önemli faktörlerdendir. *“Nâbî eserlerinde cemiyette yaşanan sosyal bunalımları dile getirmekle kalmaz, bu bunalımları münekkidâne bir tavırla değerlendirir ve çözüm yolları önerir.”*⁵⁰ İşte bu özellikler onu, söyleyiş bakımından diğer şairlerden ayırmış, kendine ait bir üslup meydana getirmesine sebep olmuştur. Nâbî mektebi hem devrinde hem de devrinden sonra pek çok şairi etkilemiştir.

Pek çok şairi etkileyen Nâbî kendi şiir çizgisi ile paralel görüşler sergileyen *“ Sâib-i Tebrizî, Molla Camî, Şevket-i Buharî gibi İran şairlerinden etkilenmiştir.”*⁵¹ Nâbî bu etkilenmenin içerisinde bir taklitçi olmamış kendi şiir anlayışını ve tarzını

⁴⁹ Banarlı, *age*, s: 670

⁵⁰ Bilkan, *age*, s:61

⁵¹ Bilkan, *age*, s:62

ortaya koymuştur. Nâbî aynı zamanda Sebki-hindî adı verilen edebî anlayışın da önemli bir temsilcisi olmuştur.

Nâbî hikemî tarzın öncüsü olarak kabul edilmektedir. “*Nâbî'nin hikemî tarzın temsilcisi olarak kabul edilmesindeki temel sebep, onun eşya ve varlığı sürekli hikemî olarak anlamlandırma çabası içerisinde bulunmasından kaynaklanmaktadır.*”⁵² Şair şiirlerinde bir şeyler öğretmeyi, ders vermeyi amaçlar; sözü, sadece süsle söylemeye karşıdır, sözün bir hikmet içermesi gerektiğini düşünür, bu düşünce şiirlerinde örneklemelerle, nasihatlerle ve atasözleri ile görülür.

*Olur mı gevher-i irfân müyesser herkese Nâbî
Ne mümkündür k'ola gencîne her dîvârın altında*⁵³

(Her duvarın altında hazine bulunmadığı gibi her insana da irfan nasip olmaz.)

Nâbî şiirlerinde her şeyden önce mana bulunması gerektiğini belirtir, bunu bir beyitinde şöyle ifade eder:

*Hikmet-âmîz gerektir eş'âr
Ki meali ola irşâda medâr*⁵⁴

(Şiir mana yüklü olup hikmet ifade etmeli, şiir irşada yani doğru yolu göstermeye hizmet etmelidir.)

Nâbî, şiirlerinde manayı bir kenara bırakıp sadece süsleme ve sanatla uğraşanları eleştirmiştir. Manadan yoksun olan, bir takım söz sanatları ile söylenmiş şiirin hiç söylenmemesi gerektiğini belirtmiş, sadece lirik şiir yazan şairleri de eleştirmiştir; çünkü onun için şiir mana ile güzeldir. “*Nâbî'nin lisân ve edebiyat*

⁵² Bilkan, age, s:60

⁵³ Bilkan, age, s:63

⁵⁴ Yorulmaz, Hüseyin; *Divân Edebiyatında Nâbî Ekolü*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1996, s: 25

hakkındaki telakkileri kendi çağı içinde orijinal ve yenidir. Şair zamanın içinden çıkılmaz bir lisan kullanan nesircilerine ve kamustan seçerek şiiri onlarla söyleyen yapmacık ve gösteriş meraklılarına “⁵⁵söylediği

*Ey şi'r meyânında satan lâfz-ı garibi
Divân-ı gazel nüsha-i kâmûs değildir.⁵⁶*

(Ey şiir diye garip lügatlar kullananlar! Şiir kitabı demek lügat kitabı demek değildir.)

Şairimiz her ne kadar bunları söylese de yer yer sanatlı, süslü ve ağır anlatımlara kaçtığı da görülmüştür. Nâbî lirik tarzda şiir yazan şairleri eleştirirken de şunları söylemiştir:

*Baksan ekser sühan-ı şâ'ir-i hâm
Zülf ü sünbül gül ü bülbül mey ü cam*

*Çıkamaz dâ'ire-i dilberden
Kadd ü haddü leb ü çeşm-i terden⁵⁷*

(Ortalıkta şair geçinenlerin yazdıklarına bir baksan, ekserisinde zülüfle sümbül, gül ile bülbül ve içki ile kadehi bulursun.

Onlar dilber dairesinden dışarı çıkamaz ve konuları boy, yanak, dudak ve nemli gözden ibarettir.)

Şair bu mısraları ile kendisinden çok sonra yapılacak Divân edebiyatı eleştirilerine herkesten daha önce başlamıştır.

⁵⁵ Banarlı, *age*, s: 671

⁵⁶ Banarlı, *age*, s: 672

⁵⁷ Yorulmaz, *age*, s: 36

Nâbî açık, anlaşılır, sadece süsleme amacı taşımayan ve mana yüklü şiir anlayışında, düşüncesini aktarmak ve belki de oğluna *Hayriyye*’de dediği gibi,

*Sözde olsun sana düstur-ı amel
Ma’ni-i nükte-i “ma kale vü dell”⁵⁸*

(Az konuş öz konuş ama anlattığın bu öz konuşmalar çok şey ifade etsin.)

Nâbî az sözle içi mana dolu sözler ifade edebilmek için atasözleri ve deyimleri bolca kullanmıştır. Bu konu ile ilgili olarak görüşlerini Yorulmaz şöyle ifade etmiştir:

“Nâbî öteden beri halk ağzında söylene söylene anonimleşen atasözlerini ve deyimleri, yerleşik adet ve gelenekleri, nasihat ve mevize ifade eden ayet ve hadisleri emsalleri arasında vurgulu ve etkili bir söyleyişle şiirleştirerek bu alandaki ustalığını kanıtlamıştır. Öyle ki unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş bazı atasözleri, deyimler ve adetler onun sözleri ile kaybolmaktan kurtulmuştur.”⁵⁹

Şair Arapça ve Farsçayı bu dillerle şiir yazacak kadar iyi bilmektedir; fakat Türkçeyi bu dillerden üstün tutmaktadır. *“Nâbî’nin dili hakkında söylenebilecek en önemli husus, onun Türkçeye duyduğu hayranlıktır. Şair dünyanın en belagatlı dili sayılan Arapçayı çok iyi bildiği halde, Türkçeyi daima Arapçadan üstün tutar. Taberdar Mustafa Paşa’ya yazdığı kasidede Türkçeyi Arapça ile mukayese ederken Türkçenin şiir dili olarak Arapçadan daha zarif olduğunu belirtir:*

*Ol dil- güşâ makaller ol hurde nükteler
Mümkün midür bula Arabistan da sureti”⁶⁰*

(O iç açan sözlerin, o ince nüktelerin Arapçada bir benzerini bulmak mümkün müdür?)

⁵⁸ Pala, *age*, s:150

⁵⁹ Yorulmaz, *age*, s: 26

⁶⁰ Bilkan, *age*, s: 63

Nâbî'nin şiir anlayışı hakkında Ahmet Kabaklı şunları söyler:

*“Şiirde güzeli aramaktan çok, iyi ve doğruyu bulmak amacıyla yazan Nâbî'nin sanat anlayışı, büyük Divân şairlerinin hepsinden farklıdır. Onda ne derin bir aşka, ne kelime kuyumculuğuna, ne yüksek hayallere, ne çapkın uçarı veya fantastik dünyalara yer vardır. Nâbî düşünce ve hikmet şairidir. Toplumcu, ahlakçı dolayısıyla tenkitçidir. Şahsî duygularına, gönül arzularına pek az yer vermiştir. Şiirinde derin bir aşkın izleri görülmez.”*⁶¹

Nâbî söze, manaya değer veren, bir şeyler öğretmek ve anlatmak isteyen didaktik bakış açısına sahip bir şairdir. Hatta bu yüzden zaman zaman tekrara düşmüş sanatkâranelikten uzaklaştığı eleştirilerine muhatap olmuştur *“Nâbî, iyi ve güzel yazmaktan çok, bol yazmak ve değişik mevzular üzerinde söz söylemek temayülünde bir şairdir. Üslûbunda çok kere bir sanatkâr itinası bulunmayışı, böyle çok söylemek ve çeşitli söylemek temayülünün bir neticesidir.”*⁶²

Nâbî'nin edebî şahsiyeti hakkındaki görüşleri iki noktada toplayan Mahmut Kaplan, Hayriyye-i Nâbî isimli eserinde bu görüşleri şu şekilde özetlemiştir:

- 1) *“Nâbî'nin Olumlu Kabul edilen Yönleri: Divân şiiri, şiir geleneğine olan vukufu, derin bilgi ve görgüsü; bu edebiyatın bütün imkânlarından yararlanması; çağına göre dilinin oldukça açık ve anlaşılır olması; İstanbul ağzıyla başarılı şiirler yazması; şiirlerinde atasözü ve deyimlere; sosyal hiciv ve eleştirilere yer vermesi; dile hakimiyeti, şiirlerinde hikmete ve düşünceye verdiği önem...*
- 2) *Olumsuz olarak eleştirilen yönleri: Nazım, nesir bütün ifade türlerinde pek çok yazmış olması; bunun sonucu olarak tekrara düşmesi; Divân'ın Nüsha-i kamus olamayacağını savunmasına rağmen yer yer*

⁶¹ Kabaklı, *age*, s:232

⁶² Banarlı, *age*, s: 671

dilinin çok ağır olması; basmakalıp bazı hikmetleri mısralaştırması, şiirlerinin öz bakımından zayıf olması.”⁶³

Şüphesiz ki kendi adıyla anılan bir mektep kuran, şiire yeni bir soluk getiren, toplum meselelerine ayna tutan, eserleri ile yaşadığı devri anlatan, kendinden sonraki pek çok şairi etkileyen Nâbî, büyük ve unutulmaz bir şairdir.

4.3.Nâbî’den Etkilenen Şairler

Nâbî, kendi döneminde ve sonraki dönemlerde pek çok şairi etkilemiştir. Bu şairlerden bazıları:

“ *Râmî Mehmet Paşa, Sabit, Nazîm, Sâmî, Râşid, Seyyid Vehbî, Hâmî, Münif, Çelebi-zâde Âsım, Koca Ragıp Paşa, Sünbül-zâde Vehbî, İzzet Molla, Hoca Fehmî, Ziya Paşa, Cevdet Paşa.*”⁶⁴ dır.

Nâbî’yi takip eden şairler Nâbî’nin şairliğine karşı duydukları hayranlığı çeşitli beyitlerinde ifade etmişlerdir.

“ *Kumâş-ı nev-zuhûr-ı ma’rifette şimdilik Sabit
Bulunmazsa Halep damgası İstanbul’da rağbet yok.*”⁶⁵

Sabit burada Nâbî’nin şiirlerini kast ederek Halep damgası taşımayan kumaşa İstanbul’da rağbet yok demiştir.

“*İttihad edemem üstad-ı sühanla Râşid
Hazreti Nabî-i sencîde-edadan gayrı*”⁶⁶

⁶³ Kaplan, Mahmut; *Hayriyye-i Nâbî*, Atatürk Kültür Merkezi Yay. , 2. Baskı, Ankara, 2008, s: 57-58

⁶⁴ Kaplan, *age*, s: 61

⁶⁵ Yorulmaz, *age*, s: 43

Raşid Nâbî'den 'üstad-ı sühân' (söz ustası) diye bahseder ve ondan başka kimse ile ittihâd edemeyeceğini bildirir.

*Sırrı kemâli bizde n'ola eylese zuhûr
Nâbî Efendi ki babamız budur bizim*

*O gitse pîrsiz kalır erbab-ıma'rifet
Hakkâ ki pîr-i taze- edâmız budur bizim⁶⁷*

Seyyid Vehbî, üstadı Nâbî'den bahsederken şiirdeki ustalık sırrına gıpta ettiğini belirtir ve onun gitmesiyle ilim ve irfan sahiplerinin öndersiz kalacağını vurgular.

*Anı Câmî gibi Nâbî gibi rindân anlar
Başkadır neş'e-i keyfîyet-i sahbâ-yı sühan⁶⁸*

Sünbül-zâde Vehbî beyitte şiirin niteliğindeki neşe ve sevince; ancak Câmî ve Nâbî gibi şairlerin anlayacağını belirterek, Nâbî'yi büyük İran şairi birlikte zikredip onu diğer Osmanlı şairlerinden ayırır.

Ziya Paşa ise Nâbî'nin edebiyatımızdaki yerini şu şekilde ifade etmiştir: *"Nâbî'nin edebiyatımızdaki yeri cihanı fetheden Hüsrev'in yeri gibidir."*⁶⁹

Nâbî'nin edebiyatımızdaki yeri edebiyatçılarımızın pek çoğunun da üzerinde ittifak ettiği gibi çok büyüktür.

⁶⁶ Yorulmaz, *age*, s: 44

⁶⁷ Yorulmaz, *age*, s: 46

⁶⁸ Yorulmaz, *age*, s: 47

⁶⁹ Yorulmaz, *age*, s: 49

4.4. Nâbî'nin Eserleri

4.4.1. Türkçe Divân'ı:

Türkçe olarak kaleme aldığı şiirlerinden oluşmaktadır. Eski edebiyatımızın hacimli Divânlarından birisi olma özelliğini gösterir. Pek çok el yazması bulunmaktadır. Bu da Nâbî'nin Türkçe Divân'ının yayılma alanını göstermesi bakımından önemlidir.

4.4.2. Farsça Divânçe:

Nâbî'nin Fars şairlerine (Molla Camî, Şirâzî, Saîb) ve Farsça yazan Türk şairlerine yazdığı tahmislerden oluşmaktadır. Bu Divânçede yirmiye yakın tahmis bulunmaktadır.

4.4.3. Tercüme- i Hadis-i Erbain:

Eser İranlı şair Molla Camî'nin aynı isimli eserinin Türkçeye tercümesidir. Nâbî kırk hadisin manzum olarak Türkçeye tercümesini yapmıştır.

4.4.4. Hayr-âbâd:

Nâbî İranlı şair Feridüddin Atar'ın İlahînâmesi'nde anlatılan bir olayı genişleterek yazmıştır. Açık, sade bir Türkçe ile yazılan eser, şairin önemli bir manzum eseridir. Eserde bir aşk macerası ilgi çekici bir üslupla kaleme alınmıştır.

4.4.5.Sûr-nâme:

Eser 1675'te yapılan ve on beş gün süren şehzade sünnet düğününü konu alan manzum bir eserdir. IV. Mehmet'e sunulmuştur. Nâbî'nin gençlik yıllarında yazdığı eserlerinden olduğundan sanat bakımından diğer eserleri ile boy ölçüşmemektedir.

4.4.6.Fetihnâme-i Kamanîçe:

Eser Gaza-nâme adıyla da bilinmektedir. Eserde 1671'de IV. Mehmet'in çıktığı Lehistan Seferi ve Kamanîçe'nin alınışı anlatılmaktadır. Kamanîçe'nin alınışına tarih düşen Nâbî'nin düştüğü tarih sultana sunulmuş ve sultan bunu beğenerek kale kapısına işlenmesini emretmiştir.

4.4.7.Tuhfetü'l-Harameyn:

Nâbî'nin Hac ziyaretinden yaklaşık beş yıl sonra yazdığı bu eser bir seyahatnâmedir. Hac sırasında geçtiği ve gördüğü yerleri anlatan şair zaman zaman manzum parçalara da yer vermiştir.

4.4.8.Zeyl-i Siyer-i Veysî:

Divân şairlerinden Veysî'nin Bedir gazasına kadar anlattığı Peygamberimizin hayatını, Bedir gazasından Mekke'nin fethine kadar devam ettirdiği eseridir. Ağır ve sanatlı bir dille kaleme alınmıştır.

4.4.9.Münşeât-ı Nâbî:

Nâbî'nin mektuplarından oluşan bir eserdir. Mektuplarda yaşadığı dönem ve Nâbî'nin hayatı ile ilgili bilgiler vardır; fakat bu eser hakkında henüz ciddi çalışmalar yapılmamıştır.

4.4.10.Hayriyye:

Nâbî'nin oğlu Ebü'l-Hayr Mehmed Çelebi adına yazdığı hikmet dolu ve öğretici bir eserdir.

5.HAYRİYYE

Nâbî' nin oğlu Ebu'l Hayr Mehmet Çelebi için yazdığı Hayriyye, nasihat-nâme türünde bir eserdir. "1660 beyitten oluşmuş ve otuz beş bölümden meydana gelmiştir. Eser mesnevî tarzında, aruzun 'Feilâtün feilâtün feilün' kalıbı ile yazılmıştır.⁷⁰ Nâbî eserini oğluna öğütler vermek için kaleme almıştır. Yazılış sebebini Nâbî eserinde şu şekilde açıklamıştır:

İtsün Allah seni berhurdâr

Tutasın ömr-i tabîde karar

(Allah seni daima mesut etsin ve tabî bir hayat üzerinde ömrünü sürdürsün)

Lîk o ma'naya enfâs-ı peder

İder evlâdına te'sir-i diger

(Lakin babanın bu söyledikleri de evladına fazladan bir tesirde bulunsun.)

İtmek için sana âvîze-i gûş

Olmak için sana sermâye-i hûş

(Kulaklarına bir küpe olsun diye ve sana akıllıca bir sermaye olması için...)

Kâviş-i tîşe-i endişe ile

Kâv kâv-ı kalem-i tîşe ile

(Endişe –inceden inceye bilme- kazmasıyla kazarak ve kazma kalemiyle araştırarak...)

Çıkarup ma'den-i dilden yekser

Rişte-i nazma çeküp taze güher

(Gönül madeninden çıkardığım taze cevherleri şiir ipliğine boydan boya dizerek...)

⁷⁰ Pala, *age*, s:13

Eyledüm nazm-ı nasihat tahrîr

Ki ide dâde-i idrâki karîr

*(Bir nasihat manzumesi yazdım ki gönül gözünü sevindirsin.)*⁷¹

*“Hayriyye-i Nâbî’den önce yazılan benzer tarzda eserler olmakla birlikte Hayriyye orijinal bir eserdir. Kısacası Hayriyye başka bir nasihat-nâmenin taklidi veya naziresi değildir.”*⁷²

Nâbî eserinde oğluna öğüt verirken din ve ibadet anlayışına, ahlaka, olunması gereken örnek insan tipine, ilimlere, tasavvufa ve tarikatlara, İstanbul ve taşraya, Osmanlıdaki kurumlara ve kurumlardaki yozlaşmaya, devrin sosyal yapısına ve yaşantısına değinmiştir. Bu şekilde hem oğluna öğütler vermiş, hem devrine ışık tutmuş, hem de sorunlara çözümler aramaya çalışmıştır. Hayriyye sadece bir öğüt kitabı değil, aynı zamanda çağına her yönüyle ayna tutan edebî bir yapıttır. Kaplan, Hayriyye ile ilgili olarak şunları belirtmiştir: *“Bütün yazdıklarının uzun yıllar süren gözlemlerinin sonucu olduğuna şüphe olmayan Nâbî, çok açık ve gerçekçi üslupla Osmanlı Devleti kurumları eleştirmiştir. Aslında oğluna verdiği öğütler, bu eleştirileri yapmak için sadece bir araç, Hayriyye de bu özelliği ile çağına tutulan bir aynadır.”*⁷³

5.1. Hayriyye’ nin Dil ve Üslup Özellikleri:

Şair eserini yedi yaşındaki oğluna öğüt vermek için kaleme almıştır; ama bunu yaparken devrin yetişme çağındaki gençlerini de muhatap almıştır. Pek çok konuya değinmiş, devrin olaylarına dikkat çekmiş, çözüm yolları sunmuş, gençlere uzun hayat tecrübesine dayanarak yol göstermiştir. Bütün bunlara bakılarak kitabın genel olarak muhatap aldığı kitlenin anlayabileceği bir dille yazıldığı söylenebilir.

⁷¹ Kaplan, *age*, s:150

⁷² Kaplan, *age*, s:64

⁷³ Kaplan, *age*, , s:120

“Nâbî bu konuda gerçekten titiz davranmış, eserin anlaşılmasını güçleştirecek dil ve anlatım ağırlığına genellikle yer vermemiştir. Bununla birlikte girişteki hamd ve tevhid kısmında dilin ikili, üçlü terkiplerle anlamının zor çözülebilir olduğunu söylemeliyiz. Dinî konuların inanışların işlendiği bölümlerde de dilin ister istemez ağırlaştığı gözden kaçmamaktadır.”⁷⁴

Eser bu bölümler dışında, muhatap aldığı kitlenin anlayabileceği dil ve üslup özellikleri ile kaleme alınmıştır.

Nâbî, Hayriyye’de pek çok konunun anlatılmasında Türkçe deyimleri rahat bir şekilde kullanarak anlatımına canlılık ve güzellik katmıştır.

Eyle bu pendümi âvîze-i gûş
Kimseye olma sakın fazl-fürûş

(Bu öğüdümü kulağına asılı küpe eyle: “ Sakın kimseye fazilet satmaya kalkma!”)⁷⁵

Kimsenin aybını urma yüzine
Gûşunu bâb-ı kabûl it sözine

(Kimsenin aybını yüzüne vurma; bir kimse ayıplı da olsa onun sözünü sonuna kadar dinle.)⁷⁶

Nâbî, eserinde eleştiri yaptığı pek çok yerde mizahlı bir dil kullanmış ve eserini sıkıcılıktan kurtarmıştır. Eserin bir diğer üslup özelliği de Nâbî’nin pek çok yerde edebî sanatlardan faydalanması ve ustaca kullandığı sanatlarla eseri daha akıcı ve zevkli bir hâle getirmesidir.

⁷⁴ Kaplan, *age*, s:124

⁷⁵ Pala, *age*, s:61

⁷⁶ Pala, *age*, s:102

*Hiç latîfe dime ol söz okına
Ki ucu hâtır-ı yâre tokına*⁷⁷

(Hele hele dostların kalbine saplanan bir söz okuna -yergi ve alaya- latife bile demek olmaz.) Beyitte karşısındakini şaka diye inciten insanların sözleri bir oka benzetilmiştir.

*Sabr ile dost olur düşmenler
Sabr ile rehber olur reh-zenler*⁷⁸

(Sabır ile düşmanlar dost; yol kesiciler yol gösterici olur.)

Dost-düşman, yol kesici- yol gösterici ile tezat sanatı kullanılmıştır.

Devrine ayna tutan, gençlere yol gösteren, devrinde anlaşılır bir dille kaleme alınan Hayriyye, söz sanatları, deyim ve atasözleri, hâlâ geçerliliğini koruyan ahlaki öğütleri ile bugün de bizlere pek çok şey öğretebilir.

5.2. Hayriyye Hakkında Söylenenlere Örnekler

Ziya Paşa: *San'at ile eylemiştir ol pîr
Asrındaki hâl-i mülki tasvîr
Zülm-i vüzerâyı söylemiştir
Hâl-i fukarayı söylemiştir.*⁷⁹

Kocatürk: “Hayriyye-i Nâbî Divân edebiyatının didaktik epope tarzını temsil eden en meşhur ve orijinal eseridir.”⁸⁰

⁷⁷ Pala, *age*, s:88

⁷⁸ Pala, *age*, s:158

⁷⁹ Kaplan, *age*, s:138

Kabaklı: “Gerçekten Hayriyye-i Nâbî, iyice ahlak düşkünlüğüne ve çöküntü buhranlarına uğramış olan klasik, bulanık devrin, pek zarif olduğu ölçüde en ağır hicivlerini taşımaktadır.”⁸¹

Banarlı: “Hayriyye’nin umumî ve beşerî tarafından bugün dahi her milletin gençlerine tavsiye edilebilir değerinde ahlaki ve insanî nasihatları vardır.”⁸²

Pala: “Hayriyye-i Nâbî adıyla şöhret bulmuş hikmet dolu öğretici bir kitap olup Türk- İslam felsefesinin ana hatlarını verir. Hemen bütün Divân edebiyatımızın en önemli eserlerinden biri sayılan Hayriyye, aynı zamanda 1857 yılında Pavet de Courteille tarafından Fransızca’ya çevrilip ‘Conselis de Nâbî Efendi’ adıyla Fransızca- Osmanlıca olarak basılmıştır.”⁸³

Kaplan: “Hayriyye her bakımdan zamana meydan okuyabilecek bir yapıdadır, demek mümkün değildir. Kendi dönemiyle ilgili birçok öğüdü günümüz için geçerliliğini yitirmiştir. Ancak çeşitli problemlere karşı gösterdiği çareler, rüşvet, yolsuzluk, dedikodu, yardımseverlik, iyi huyluluk vb. konulardaki görüşleri yanında adalet dengeli bir bütçe ile ilgili öğütleri günümüz içinde geçerlidir.

Yazıldığı andan itibaren çok sevilen bu manzum nasihat-namenin yüzden fazla nüshasını tespit etmiş bulunuyorum. Eserin ülke çapında ne kadar okunmuş olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir.”⁸⁴

Kaplan: “Hayriyye dil ve üslup bakımından ustaca yazılmış, başarılı bir eserdir. Didaktik mesnevî tarzında olmasına rağmen kuru bir anlatımı yoktur.

⁸⁰ Kocatürk, Vasfî Mahir; *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1970, s:465

⁸¹ Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, İstanbul, 1973. C:II, s:384

⁸² Banarlı, Nihat Sami; *Resimli Türk edebiyatı*, 2. cilt, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2001,s:676

⁸³ Pala, İskender; *Hayriyye*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989, s:13

⁸⁴ Kaplan, age, s:154-167

*Taşıdığı ince mizah ve keskin eleştirileri; anlaşılır dili ve sağlam ifadesi sayesinde sıkıcı olmaktan kurtulmuş, zevkle okunabilir bir eser haline gelmiştir.*⁸⁵

Uludağ: *“Hayriyye-i Nâbî'nin her dönemde büyük bir rağbet görmesinin en başta gelen nedenlerinden birisi de hiç şüphe yok ki, içeriğinin her devir için geçerliliğini korumasıdır. Nâbî bu eseriyle adeta kendi devrine olduğu kadar, geleceğe de ışık tutmak istemiş ve kanaatimizce buna fazlasıyla muvaffak olmuştur.*⁸⁶

Hayriyye zamanında çok fazla okunmuş, elden ele gezmiş bir başucu kitabı niteliğindedir. Eser günümüz için öğretici değerini yitirmiş olsa da hâlâ ahlaki öğütleri geçerliliğini sürdürmektedir. Bizler o zaman ki toplum hayatımıza ışık tutan bu eseri, günümüzde geçerliliğini sürdüren öğütleri ile gençlerimize tanıtarak hem geçmiş ile bugün arasında köprü kuracak değişmeyen değerlerimizi görecektir, hem de kültürel mirasımızı gelecek nesillere tanıtmış olacağız. Bunların da ötesinde çocuk edebiyatının yeni yeni önem kazandığı günümüz edebiyatında, bundan yüzyıllar öncesinde sadece bir çocuk muhatap alınarak yazılmış bir eserimizin olmasının da haklı bir gururunu yaşamış olacağız.

⁸⁵ Kaplan, *age*, s:137

⁸⁶ Uludağ, *agm*, s:794

6. İLKÖĞRETİM II. KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DÎVAN EDEBİYATI METİNLERİNDEN ÖRNEKLERE YER VERİLMESİ

6.1.Dil, Edebiyat ve Kültür

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülü içtimaî bir müessesedir.”⁸⁷

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugünde çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünülemez olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur.”⁸⁸

Dil ile ilgili yapılmış tanımlarda genellikle dilin milletin ortak kültürü olduğu, yaşayan bir canlı olduğu, mensubu olduğu milletin ortak değerlerini dile getirdiği; insandan, toplumdaki, yaşadığı yüzyıldan ayrı düşünülemez olduğu vurgulanmaktadır. Bu da bize dil ile meydana gelen edebiyat hakkında da bu tanımlamalarla hemen hemen paralel doğrultuda konulara değinileceğini göstermektedir. *“Dil içinde yaşadığı kültürün kabıdır.”⁸⁹* Bu kaplar bizden aldıkları malzemelerle içlerini doldurmaktadırlar, o halde dil ve edebiyat biziz, yani o milletin ve o milletin fertlerinin her biri.

⁸⁷ Ergin, Muharrem; *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay. , İstanbul, 2000, s:3

⁸⁸ Aksan, Doğan; *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileri ile Dil Bilim*, TDK Yay.,4.Baskı, C:1, Ankara, 2007,s:11

⁸⁹ Kaplan, Mehmet; *Kültür ve Dil*, Dergah Yay. , 14. Baskı, 2001, İstanbul, s:141

Banarlı dil ve edebiyat ile ilgili olarak şunları söylemiştir: *”Bir kelime millet tarafından bir günde yapılmaz. Her kelimenin sesinde ve manasında onu yaratan milletin yontuluşu, asırları kaplamış emeği vardır.”*⁹⁰

Alman filozofu Heidegger: “Dil insanın evidir.” demiştir. Öyleyse bir parçamız olan, kendi tarihimiz ve medeniyetimiz içerisinde oluşturduğumuz, her yönü ile biz olan bu evin bütün odalarını kullanmayıp, neden birkaç odaya mahkûm ediliyoruz? Bu evin tamamı bizimse bütün odaları, geçmişimizle bugünümüze ışık tutarak bizlere yeni ufuklar açmalıdır. Dil ve edebiyat evimizin odalarından en büyüğü olan Divân edebiyatı odamızı kapatarak, geçmişle bağlarımızı kesintiye uğratıp gelecek nesillere millî kültür şuuru nasıl verilebilir?

Kaplan: *“Maziye şuurlu olarak bilme, eskilerin denemelerinden faydalanma, bize, ölçülü olmayı ve biz olmayı öğretir. Bilhassa yeni olmak isteyenlerin eskiye büyük ihtiyaçları vardır.”*⁹¹ der. Mazinin gelecek nesillere öğretilmesi için geçmişin onlara tam olarak anlatılması ve öğretilmesi gerekir.

6.2.Divân Edebiyatının Öğretilmesi Hususunda Görüşler

Divân edebiyatının öğrenilemeyecek kadar zor olduğunun bahane edilmesi, koskoca bir maziye bir kenara itmek için yeterli bir sebep olmasa gerektir. Divân edebiyatını sadece “fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün” den ibaret sanmak onun içinde taşıdığı değeri, tarihî ve kültürel mirası sahipsiz bırakıp görmezden gelmek hususu, “Divân edebiyatını gerçekten tanıyor muyuz?” sorusunu akla getirmektedir.

Pala: *”2000’li yılların bir sergisi açılrsa, Türk medeniyetini sanırsız oy birliği ile Fuzûlî veya Nedim temsil ederdi. Durum böyle iken Türk klasik edebiyatını (Divân*

⁹⁰ Banarlı, Nihat Sâmî; *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yay., 16. Baskı, İstanbul 1999 , s:155

⁹¹ Kaplan, Mehmet; age, s:80

edebiyatı) modern Türk düşüncesinin dışında bırakmak hiç de onu küçültmez; belki Türk aydınlarını ve aydınlanmacılığını küçültür. O halde geliniz, ‘Osmanlı Şiiri’ deyince bir tekerleme gibi yalnızca ‘fâilâtün, fâilâtün’ demekten vazgeçip bu şiiri tanımaya niyetlenelim. Kulaktan dolma karalamalar ve yüzeysel söylemler ile onu bir kenara itmeden önce onunla tanışalım.

*Korkmayınız, tanıştığımız zaman bu dizelerle tarihin satır aralarına girecek, belki de büyük büyük dedelerinizden birine rastlayacaksınız ve diyeceksiniz ki, gerçekten de bu şiir bizi anlattıymış!’*⁹²

Pek çok millet kültürünü zenginleştirmek için eldeki bütün imkânları kullanmanın yanında daha da eskilere giderek kültür varlığını araştırma, inceleme ve eskinin omuzlarına basarak büyüyen, gelişen, gençleşen yeni bir kültür meydana getirme gayretindedir. Bu konu ile ilgili olarak Kaplan şunları vurgulamaktadır:

*“Avrupalı sanatçılar yeni ilham kaynakları bulmak için kendilerine tamamıyla yabancı eski ve iptidai kavimlere giderken, biz neden kendi atalarımızın eserlerine sırt çevirelim? Bizler onların çocukları değil miyiz? Onları tanımak ve sevmek bize asalet, şeref ve derinlik duygusu kazandırır. ...Türk edebiyatı en eski çağlardan bugüne kadar, bütün sahaları, devirleri ve sosyal tabakaları ile Türk milletinin hayatını, zevkini, dünya görüşünü, yaratma gücünü gösteren bir duygu, düşünce ve hayal dünyasıdır. Onu ne kadar tanımaya çalışırsak, kendimizi o kadar iyi anlarız.”*⁹³

Divân edebiyatının öğretilmesi ile ilgili pek çok görüş bulunmaktadır, bu bölümde bunlardan birkaç örnek daha sunulacaktır.

Bardakçı: “Ben, Divân şiirinin öğrenciye kuru kuruya ezberletilmesine yahut aruzun öğrenci için bir işkence vasıtası olmasına her zaman karşı çıkmışımdır. Klasik edebiyat derslerinin maksadı zaten öğrenciyi eski zamanlara götürmek yahut o devri

⁹² Pala, İskender; *Efsane Güzeller*, Kapı Yay., 3. Baskı, 2004, İstanbul, s: 9

⁹³ Kaplan, *age*, s:47

bugünlere taşımak değildir. Bu dersler kültürdeki devamlılığın ve gelişmenin hatırlatılmasına, klasik zevkin hissettirilmesine ve neticede öğrencide bir estetik temel oluşturulmasına yararlar. İngiltere’de Shakespeare’in, Fransa’da Racine’in, Arap memleketlerinde de ‘Yedi askı’nın okutulmasının sebebi sadece budur.”⁹⁴

Akyol: “‘Milat, Cumhuriyettir’ gibi, yahut ‘şu gayri millidir’ ya da ‘bu burjuvadır’ gibi sloganlarla sanatı kısırlaştırmak yanlıştır. Aruz düşmanlığı da ideolojik bir kültür kırımı değilse, kültürsüzleşmenin bir göstergesidir.”⁹⁵

Kaplan: “Konusulan ve yazılan Türkçe, binlerce yılın mahsulüdür. O, Türk milletinin ortak malıdır. Ona elbette yabancı kelimeler hatta deyimler karışmıştır. Divân edebiyatının yazıldığı Osmanlıca on binlerce yabancı kelime ve terkipler doludur. Böyledir diye, eski Türk edebiyatını Türk kültürünün dışına mı atacağız? Divân edebiyatı, eski Türk kültürünün bir parçası ve en güzel aynasıdır. Onu eski Türk medreselerinden, tekkelerinden, sarayından, çarşısından ve günlük hayatından ayırmaya imkân yoktur. Onu da ötekileri gibi Türkler vücuda getirmiştir.”⁹⁶

Banarlı: “Divân edebiyatı, Türk aydınlarının bin yıl boyunca sevip yaşattıkları, dünyanın en uzun ömürlü bir edebiyat ekolüdür. Kötü bir edebiyat olsa, imparatorluk devrinin o harikulâde yüksek mimari, musiki, süsleme vb. gibi sanat ve medeniyet eserlerini yaratan bir millet, bu edebiyata bu kadar sevgiyle, hararetle sarılır mıydı?”⁹⁷

Pala: “ Nazım Hikmet, Yusuf ile Zeliha veya Ferhat ile Şirin yazmakla yahut Necip Fazıl, Divân şiirinin düşünce dünyasından yararlanmakla asla küçülmediler, bilakis büyük şairler oldular. Sizce Attilâ İlhan veya Nurullah Ataç gibi pek çok şair ve yazarın Divân şiirini çok seviyor olmaları, Hasan Âli Yücel’in bir Divân yazması, Divân şiirlerindeki güzelliklerden bizim de yararlanmamız gerektiğini açıklamıyor

⁹⁴ Bardakçı, Murat; *Zaptiye Köşesi*, Hürriyet Gazetesi, 23 Aralık, 2001

⁹⁵ Akyol, Taha; *Edebiyat Tartışması*, Milliyet Gazetesi, 24 Aralık 2001

⁹⁶ Kaplan, *age*, s:80

⁹⁷ Banarlı, Nihat Sâmî; *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yay., 16. Baskı, 1999, İstanbul , s:165

mu? Bilmem kaçınıcı göbekten dedelerimizi sırf bugün dillerini anlamıyoruz veya aruz ölçüsünü kullanmışlar diye yok saymaya hakkımız var mı? Bizim Divân şairlerine karşı takındığımız tavrı bir İngiliz Shakespeare için, bir Alman da Geothe için göstermiş olsaydı herhalde kamuoyu onları mahkemelerde süründürürlerdi.”⁹⁸

Işıksalan: “Divân şiirinden intikal eden kalıcı güzelliklerin nasıl yaşatılacağı, onlardaki sanat ve estetik zevkin genç kuşaklara nasıl tattırılacağına yanıtı şöyle verilebilir. Bu, her şeyden önce, dil ve söyleyiş tarzı, ses yaratıları, söz oyunları, imaj ve buluşları, biçim özellikleri, sanat ve estetik anlayışıyla kendi koşulları içinde gelişen özgün bir edebiyat olduğunu kabul edip ondan alabileceğimiz güzellikleri almakla mümkündür.”⁹⁹

Divân edebiyatı hakkında düşüncelerini belirten herkesin birleştiği görüş: Divân edebiyatının toplumumuzun 600 yüz yılını içine alan bir dönemi kapsadığıdır. Bu kadar uzun bir zaman diliminde duygu ve düşünce dünyamızı dile getiren bu edebiyatı bir kenara atmamız, kültürel mirasımıza yapacağımız en büyük haksızlıklardan biri olacaktır. Bunun içindir ki onu anlayamaz diyerek bir kenara itmektense anlatabilmenin yollarını aramalıyız. Kültürel mirasımızın devamlılığı için gelecek nesillerimize Divân edebiyatını hiç değilse bir isim kadar tanıtabilmeliyiz.

⁹⁸ Pala, İskender; *Divâne Güzeller*, Kapı Yay., 2. Baskı, 2004, İstanbul, s: 18

⁹⁹ Işıksalan, agm, s:60

6.3. Divân Edebiyatı Metinlerinin İlköğretim II. Kademedeki Kullanılabilirliği

Türk millî eğitiminin genel amaçları içerisinde,

- ✓ *Dilimizin millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,*
- ✓ *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları*
- ✓ *Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.¹⁰⁰*

ibareleri yer almaktadır. Bu amaçlara bizleri götürebilecek millî, manevi değerlerimizi taşıyan her türlü eserle öğrencilerimiz tanıştırılabilmesi, kültür mirasımızın her ögesi öğrencilerimize sunulabilmelidir.

İlköğretim okulları Türkçe öğretim programı genel amaçlarından ikisi:

- ✓ *Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında, Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı ve insanlığı sevmelerine yardımcı olmak*
- ✓ *Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek¹⁰¹, dir.*

Bu amaçlara bağlı kalınarak ve bu amaçları en üst düzeyde yerine getirebilecek, edebî metin örnekleri ile öğrencilerimiz tanıştırılmalıdır. Cemiloğlu¹⁰² edebiyatın dilin üç yönü ile eğitimde olduğunu söylemiştir. Bunlar: Ahlak Eğitimi, estetik eğitimi ve dil eğitimidir. Türkçe ders kitaplarına seçeceğimiz metinler hem

¹⁰⁰ TC. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı(2006) *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları Müd., s:4

¹⁰¹ Demirel, Özcan; *Türkçe Öğretimi*, Pegem A Yay., 4. Baskı, 2002, Ankara, s:14

¹⁰² Cemiloğlu, Mustafa; *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Aktüel Yay., 4. Baskı, 2004, İstanbul, s:24

millî, manevî ve ahlakî değerlerimizi yansıtmalı, hem de bu üç eğitimi en iyi şekilde verebilmelidir. O halde Divân edebiyatı eserleri içerisinden çocuğa gorelik ilkesi ile uyum sağlanarak Divân edebiyatına ait metinler de kullanılabilirdir. Boylce ocuk hem bu edebiyatın varlığından haberdar olmalı, hem de estetik zevkin en dorukta sergilendiği eserlerden örneklerle karşılaşarak kültürünü kucaklamalıdır.

“Türkçe ğretiminde öğrenme, anlam kurmadır. Öğrencilerden dinledikleri ya da okudukları metinlerde aktif bir şekilde anlam aramaları ve bunları yapılandırarak bulduğu anlamı içselleştirerek yeni bir anlam kurmaları beklenmektedir. Anlama sadece parçaların (kelimelerin, cümlelerin, paragrafların) anlamına ulaşma değil, metnin bütününü anlam demektir.”¹⁰³

Őirde bütün bazen sadece bir mısra olarak ya da beyit olarak alınabilmekte ve ğrenci bir mısra üzerinden sayfalarca söylenmemiş söze ulaşabilmektedir. Bu, ğrencinin kelimeleri anlama gücünü arttırmakta, sanatların anlama kattığı değeri öğrenciye kavratmaktadır. Bu noktada Divân edebiyatının örneklerinden faydalanılması öğrencinin edebî zevkini arttıracak, sadece kelimeleri değil, kelimelerin arkasındaki manayı anlamaya onu zorlayacak, hatta bir bulmacayı çözmenin hazzını ona yaşatacaktır.

“Hoca Dehhanî, Aşık Paşa, Ahmedî, Necatî, Fuzûlî, Bâkî, Nef’î, Şeyhülislâm Yahya, Nâilî, Neşatî, Nâbî, Nedim, Şeyh Galip gibi Türk Şairlerinin mısra mısra, beyit beyit işledikleri Şiirler, Türk kltrrn olup edebiyat tarihimize altı yüzyıl gibi uzun ve görkemli bir geçmişe sahiptirler. Bu rnleri geç kuşaklara öğretmek, geçmişiyle köprü kurarak geleceklerini daha sağlam kurabilmelerini sağlamak da eğitimin görevidir. Divan Edebiyatından günümüze kalan pek çok kalıcı değer ve güzellikler vardır. Zirve Őahsiyetlerin, ‘mısra-ı berceste’ denilen en seçkin, en güzel

¹⁰³Akkaya,Nevin; Arslan, Derya; Deliveli, Kismet;Doğan, Birsen; Susar Kırmızı,Fatma; Yaylı, Derya; Etkinliklerle Türkçe ğretimi, Ekin Yay., İstanbul, 2008, s:306

misra ya da beyitlerinden yola çıkarak bu metinleri sevdirep öğretmek mümkündür.”¹⁰⁴

Klasik metinlerimizde genellikle az sözle çok şey anlatılmıştır ve bir parçanın anlaşılması bazen birkaç hikâyenin bilinmesini gerektirmektedir. Bu gibi metinler öğrencide araştırma ruhu yaratabilir, ayrıca öğrenilecek her bilgi, her hikâye bizim kültürümüze, geçmişimize açılacak bir kapıdır. Bu noktada Türkçe öğretimi ile ulaşılmak istenen bir hedefe daha ulaşılabilecek, Türkçe öğretmeni de üzerine düşen bir sorumluluğu daha yerine getirmiş olacaktır; çünkü *”Türk dili aynı zamanda Türk kültürü demektir, dil öğretmenin aynı zamanda kültür öğretmenliği yapması gerekmektedir.*”¹⁰⁵

Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçları içerisinde bulunan ahlaki eğitimi öğrenciye verme, toplumun ahlak değerlerini kazandırma işlevi de yine seçilen metinlerle sağlanacaktır. Divân edebiyatı eserleri içerisinde seçilen, özel ve genel amaçlarımıza ulaşmamızı sağlayacak metinler de Türkçe dersinde kullanılabilir. Hayriyye *“Baştan sona incelendiğinde, günümüze ışık tutacak ve çocuklarımızın karakterine olumlu yönde katkı sağlayacak beyitlerle donatılmış olduğu görülür.”*¹⁰⁶ Hayriyye gibi klasik eserlerimizden istifade edilerek günümüzde de geçerliliğini sürdüren ahlaki öğretilerinden yararlanılabilir; çünkü pek çok konudaki söylemleri geçerliliğini yitirse de klasik eserlerimizin, ahlaki konulardaki öğreticiliği önemini ve geçerliliğini yitirmemiştir. Bu açıdan öğrencilerimizin seviyelerine uygun etkinlikler hazırlayarak klasik eserlerimizden faydalanılabilir.

Yeni öğretim yöntemlerimiz arasında üzerinde en çok durduğumuz konulardan biri de dersler arasında ilişki kurularak, derslerin birbirlerini bütünleyici şekilde işlenmesidir. *”Edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikâyeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanılarak, Sosyal Bilgiler, edebiyat ve coğrafya kaynaştırılmalı öğrencilere vatan sevgisi*

¹⁰⁴ Işıksalan, agm, s:62

¹⁰⁵ Cemiloğlu, age, s:19

¹⁰⁶ Uludağ, agm, s:782.

kazandırılmalıdır.¹⁰⁷ Sosyal Bilgiler dersinde edebî eserler bölümünde sadece bir isim olarak geçen Divân edebiyatı sanatkarlarımızın Türkçe ders kitapların da hiç anılmaması bir eksiklik olarak görülmektedir. Bir devrin savaşlarından, antlaşmalarından ve pek çok olayından bahsedilirken, o devirde bu milletin meydana getirdiği edebiyattan hiç bahsedilmemesi “anlaşılamaz” diyerek bir kenara bırakılması disiplinler arası işbirliği ilkesine de uymamaktadır.

*“Sosyal Bilgiler dersi işlenirken öğrencilerin yararlanacağı edebî metinler, aynı zamanda Türkçenin de ortak ürünleridir. Öğrenciler Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinde olduğu gibi bu derste de, görsel okuma, dinleme ve okuma etkinlikleriyle bilgi girdisi sağlar. Bu bilgi girdileriyle, öğrenciler kendilerini, içinde yaşadıkları toplumu tanırlar. O toplumun kültürel değerlerini paylaşırlar.”*¹⁰⁸ Sosyal Bilgiler dersinde uzun uzun başarılarını ve başarısızlıklarını anlattığımız Osmanlı Devletinin edebî eserlerinden Türkçe ders kitaplarında hiç bahsedilmemesi öğrencilerde bir bilgi kopukluğuna neden olmaktadır.

*“Türklerin İslamiyet’i kabulüyle ardından 13. Yüzyıldan itibaren oluşmaya başlayan Divân edebiyatı kendine özgü nazım birimi, nazım ölçüsü vb. özellikleriyle Türk edebiyatına yeni bir soluk getirmiş Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların yer aldığı bu döneme ait edebiyat ürünlerinin herkesçe anlaşılması kolay değildir. Anlaşılmasının zor olmasına karşın soyut düşünce ve edebî sanatlara yoğun olarak yer verilmesi, dilin ahenkli bir şekilde işlenmesi, geçmiş dönemlerin yaşayış, kültür ve inançları hakkında önemli bilgiler içermesi, Divân edebiyatını bugün de cazip kılmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle Divân edebiyatı ürünlerinin öğrencilere kolay bir şekilde öğretilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.”*¹⁰⁹

¹⁰⁷ TC. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı(2005), *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları Müd., s:8

¹⁰⁸ Calp, Mehrali; *Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe*, Eğitim Kitapevi, 2. Baskı, 2005, s:395

¹⁰⁹ Kırkkılıç, Ahmet; Şahin, Abdullah; *“İlköğretim II. Kademe Türkçe Derslerinde Divân Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına İlişkin Bir Model Önerisi”* Adıyaman Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, TÜBİTAK Yay. Adıyaman, 2009, s:405

“Öğretim programlarına, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, zevk ve beklentilerine cevap verebilecek, dili ve anlatımı yalın, estetik ve didaktik değer taşıyan metinlerin seçilmesine özen gösterilmelidir. Divan edebiyatının en güzel beyitlerinden oluşan, öğrencinin anlama-kavrama kapasitesine uygun, dili yalın örneklerden oluşan, çevirisi sağlıklı, Millî Eğitim Bakanlığı tavsiyeli bir antoloji oluşturarak öğrencinin yararına sunulabilir.”¹¹⁰

Elbette ki Divân edebiyatı metinlerinden yararlanmayı düşünürken metin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlar bir tarafa bırakılmayacak, seçilen metinler belirlenen kurallarla hazırlanacaktır. Metinlerin seçimi ve işlenişinde çocuğa görelilik ilkesine dikkat edilecek, kazandırılmak istenen değerler ve ulaşılmak istenen amaçlar, çocuğa görelilik ilkesine bağlı kalınarak gerçekleştirilecektir. Böylece öğrenciler kültürel miraslarından haberdar olacak, soyut düşünme yetisini kazanmış oldukları bu yaş grubunda, soyut düşüncelerini geliştirecek estetik zevkle örülmüş seçkin örneklerle karşılaşacaklardır. Çok detaylı bilgilere sahip olmasalar bile en azından orta öğretime başladıklarında böyle bir edebiyatın varlığından haberdar olmuş olacaklardır. Böylelikle orta öğretimde hiç duymadıkları bir edebiyatı bir anda görüp, duymuş olmayacaklar varlığından haberdar oldukları, fikir sahibi oldukları bir edebiyatı anlamaya ve öğrenmeye çalışacaklardır.

¹¹⁰ Işıksalan, agm, s:63

7. İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE DİVÂN EDEBİYATI METİNLERİNİN KULLANILMASINA YÖNELİK 8. SINIF UYGULAMA ÖRNEĞİ

Bu bölümde Divân edebiyatı metinlerinin ikinci kademede kullanılabilirliğini örnekleyeceğiz. Bu örnekleme için ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerini temel alarak yapacağız.

Örneklememiz “Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı” içindeki bir metnin işleniş planına uygun hazırlanmıştır.

Bu uygulamada “Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu”nda belirtilen Türkçe dersinin genel ve özel amaçlarına uyulmuş, kazanımlar ve planlamada belirtilen esaslara dikkat edilmiştir.

Etkinlikler öğrencinin seviyesine uygun, görsel yönden zengin, renklendirmeleri ile ilgi çekici olarak hazırlanmıştır.

Etkinlikleri yapabilmeleri için öğrencilere takip edecekleri yol haritası, gerek öğretmen önderliğinde gerekse etkinlikteki örnek çözümler ile sunulmuştur.

Etkinlikler, her seviyedeki öğrenciye hitap edecek şekilde hazırlanmıştır.

7.1. Nâbî'nin Hayriyye İsimli Mesnevîsi'nden Bir Bölümün Örnek Alınarak İlköğretim 8. Sınıfta Uygulanması Etkinlikleri

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Evlat Sevgisi

Metnin Adı: Ey Oğul

Metnin Türü: Şiir

Süre: 8 ders saati (2 hafta)

Metin Başlı Kazanımlar:¹¹¹

Temel Dil Becerisi: Okuma

1.Okuma Kurallarını Uygulama

- a. Sesini ve beden dilini etkili kullanır.
- b. Akıcı biçimde okur.
- c. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.
- d. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.

2. Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme

- a. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamını çıkarır.
- b. Metne ilişkin sorular sorar.
- c. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
- d. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.
- e. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

3.Söz Varlığını Zenginleştirme

- a. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrar.
- b. Anlam farklılıklarına dikkat eder.
- c. Kelime ve deyimlerin anlam özelliklerine dikkat eder; kelime ve deyimleri cümle içinde kullanır.

¹¹¹ Ceyhan, Yaşar; Ceyhan, Saliha;" 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı", Pasifik Yay.,Ankara, 2010, s:130

Temel Dil Becerisi: Konuşma

1.Konuşma Kurallarını Uygulama

- a. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.
- b. Tekrara düşmeden konuşur.
- c. Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir.

2.Sesini ve Beden Dilini Etkili Kullanır

- a. Konuşurken nefesini ayarlar
- b. İşitilebilir bir sesle konuşur.
- c. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
- d. Sözleri ile jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat eder.

Temel Dil Becerisi: Yazma

1.Yazma Kurallarını Uygulama

- a. Yazım ve noktalama kurallarına uyar.
- b. Yazma yöntem ve tekniklerini uygular.
- c. Duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerini yazarak ifade eder.
- d. Şiir defteri tutar.

Temel Dil Becerisi: Dilbilgisi

1.İsim ve isim Tamlamalarını Anlama

- a. İsimlerin özelliklerini kavrar.
- b. İsim tamlamalarını kavrar.
- c. Dilimize yabancı dillerden girmiş tamlamaları fark eder.

EY OĞUL

İlim İle İlgili Nasihatleri:

Ey behîm meyve-i bâğ-ı pederî
Sadef-i bahr-i hayatun güheri

Ey babalık bağının seçkin meyvesi/ Ey hayat denizindeki sedefin incisi(oğul)

İtmek için sana âvize-i gûş
Olmak için sana sermâye-i hûş

Kulaklarına bir küpe olsun diye ve sana akıllıca bir sermaye olması için (bu kitabı yazdım)

Cehldür âdeme zindân-ı belâ
Ki düşenler göremez rûy-ı rızâ

Cehalet insana bir bela zindanıdır ki içine düşenler ondan kurtuluşun yüzünü göremez.

İtme ar öğren oku ehlinden
Her şeyün ilmi güzel cehlinden

Ar etme öğren oku işi en iyi bilenden, her şeyin bilgisi cahillikten güzeldir.

Bilmek elbette değil mi ahsen
Sorsalar ben anı bilmem demekten.

Bilmek elbette güzel değil mi, bir şey sorulunca ben onu bilmem demekten

İlm bir lücce-i bî sâhildür.
Anda âlim geçinen câhildür

İlim sahili olmayan bir denizdir/ Onda âlim geçinenler gerçekte cahildir.

Ahlak İle İlgili Nasihatleri:

Eyleme kimseyi zemm ü gıybet
Aybdur âkil olana bu sıfat

Kimseyi kötüleyip dedikodusunu yapma, bunu yapmak akıllı kişiler için ayıptır
Dostlar olmaz olur senden emîn
Namun anılsa iderler nefrîn

(Dedikodu yaparsan) Dostların senden emin olmazlar, güvenmezler; adın anıldıkça senden nefret ederler.

Hiç lâtife dime ol söz okına
Ki ucu hâtır-ı yâre tokına

Söz okuna (söz ile yapılan yergi ve alaylara) hiç şaka deme ki onun ucu dostunun gönlüne dokunur.

Olur insânda zebân bir iki gûş
Sen dahi söyle bir ol iki gûş

İnsanda bir dil iki kulak vardır. Öyleyse sende bir konuş iki dinle

Kimseye virme huşûnetle cevap
Lutf ile izzet ile eyle hitâb

Kimseye sertlikle cevap verme, güzellik ve yücelikle hitap et

Kimsenin aybını urma yüzine
Gûşumı bâb-ı kabul it sözine

Kimseni ayıbını yüzüne vurma, Bir kişi ayıplı bile olsa onun sözünü sonuna kadar dinle
Sabr ile dost olur düşmenler
Sabr ile reh-ber olur rehzenler

Sabır ile düşmanlar dost olur sabır ile yol kesiciler yol gösterici olur

NÂBÎ

1.HAZIRLIK

- ✓ 17. Yüzyılda meydana gelen siyasi olaylarla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden yardım alarak araştırma yapmalarını isteyiniz.
- ✓ Daha önceki konular içerisinde işlenmiş olan aşık Veysel'in "Sazıma" isimli şiiri ve Orhan Veli'nin "Anlatamıyorum" isimli şiirlerini getirmelerini isteyiniz.
- ✓ Nâbî'nin hayatı hakkında kısaca bir araştırma yapmalarını isteyiniz.
 - Derse başlamadan önce öğrencilere 17. yüzyıl ile ilgili öğrendikleri bilgileri sorunuz.
 - Öğrencilere 17. Yüzyılda siyasi alanda çok sıkıntılı bir dönemde olmamıza karşın edebiyat ve sanat alanında büyük ilerlemeler yaptığımızı, pek çok şair yetiştirdiğimizi aktarınız.
 - Nâbî'nin hayatı hakkında yapılan araştırmaların sınıfla paylaşılmasını sağlayınız.

2.OKUMA-ANLAMA

- Şiiri öğrencilerinize bir kez sesli olarak okuyunuz. Okumanız esnasında ahenge dikkat etmelerini isteyiniz.
- Şiiri öğrencilerinize bir kez daha sesli okuyunuz, etkinlikleri yapmalarını isteyiniz.

Etkinlik 1:

Dinlediğiniz şiirde geçen günümüz Türkçesinde de kullanılan kelimeleri fark edebildiniz mi?

.....
.....
.....
.....

Etkinlik 2: a) Aşağıdaki kitapta yazılı olan kelimeleri sözlükte yer alma sırasına göre yazıp, kelimelerin anlamını sözlükten öğrenerek yazınız.

Kelimeler	Sözlük sırası	Sözlük Anlamı
Latife
Rehber
Gûş
Cehl
Âlim
Ahsen
Peder

b) Yukarıdaki kelimelerden seçtiğiniz dört tanesini aşağıda belirtilen cümle türlerine uygun olarak kendi cümlelerinizi kurunuz.

Devrik Cümlem:

Soru Cümlem:

Olumlu Cümlem:

Kurallı Cümlem:

Etkinlik 3:

Şiirde geçen zıt anlamlı kelimeler hangileridir?

Şiirde geçen deyimler nelerdir?

Aşağıdaki kelimelerin bugünkü Türkçede kullanılışları nasıldır?

Düşmen: Virme: Kabul it: Anda:

Cehl: Ayb: İtme: Hitâb:

Etkinlik 4: Aşağıda verilen beyiti günümüz Türkçesine göre yeniden yazınız.

Sen kabûl eyle bu pendî benden
Dostluk var iken olma düşmen
NÂBÎ

(Pend: Nasihat, öğüt)

Etkinlik 5: Şiirden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

soru	Şair bu kitabı niçin yazmıştır?
cevap	
soru	Şair oğluna ne yaparsa dostlarının ondan emin olmayacağını söylemiştir?
cevap	
soru	Şair oğluna niçin alaylı konuşmamasını söyler?
cevap	

Etkinlik 6: Beyitlerdeki benzetme öğelerini yazarak gösteriniz.

<p>Cehldür âdeme zindan-ı bela Ki düşenler göremez rûy-ı rıza</p> <p>Cehalet insana bir bela zindanıdır ki içine düşenler ondan kurtuluşun yüzünü göremez.</p>	<p>İlm bir lücce-i bî sahidür. Anda âlim geçinen câhildür.</p> <p>İlim sahili olmayan bir denizdir. Onda âlim geçinenler gerçekte cahildir.</p>
<p>Benzeyen: Benzetilen:</p>	<p>Benzeyen: Benzetilen:</p>

3.KONUŞMA

Öğrencilerinize aşağıdaki sorular doğrultusunda katılımlı konuşma yöntemiyle konuşma yaptırınız.

- *Katılımlı konuşma yönteminde amaç, dinleyicileri konuşma sürecine katarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve konuya farklı bakış açıları getirmektir. Bu amaçla konuşma yer yer kesintiye uğratarak dinleyicilerin duygu ve düşünce ve sorularını konuşmacıya iletmeleri sağlanır. Konuşmacı ise konunun ilgi çekici yönleri üzerinde durur, sorular sorarak dinleyicilerin konunun üzerinde düşüncelerini sağlamaya çalışır.*¹¹²
- Öğrencilere konuşmaları sırasında nefeslerini ayarlamaya, işitilebilir bir sesle konuşmaya, kelimeleri doğru telaffuz etmeye, uygun yerlerde vurgu, tonlama, duraklama yapmaya özen göstermelerini söyleyiniz.
 - Okuduğunuz şiir hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - Şiiri okurken şiirdeki ses uyumunu fark edebiliyor musunuz?
 - Eski edebiyatımıza ait metinlerden kitaplarımızda örnekler bulunmalı mı?
 - Eski edebî eserleri okumanın bizlere ne gibi yararları olabilir?
- Öğrencilerinize katılımlı konuşma yöntemi ile konuşan arkadaşlarından herhangi birini değerlendirmelerini söyleyiniz ve etkinlik 7'yi yapmalarını sağlayınız. Bu değerlendirmeler esnasında öğrencilerin arkadaşlarını utandıracak herhangi bir tavır sergilememelerine dikkat ediniz.

¹¹² Kapulu, Ahmet; Kaplan, Şükran; Karaca, Aliyar vd.; 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı, Koza Yay., Ankara, 2010, s:29

Etkinlik 7: Konuşma yapan arkadaşlarınızdan herhangi birinin konuşmasını değerlendiriniz.

Adı-Soyadı:

İFADELER	Çok Yeterli	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz
1. Amacına uygun konuşur.					
2. Konuşurken ses tonunu ayarlar.					
3. Görgü kurallarına uygun konuşur.					
4. Düşüncelerini sözlü olarak ifade eder.					
5. Duygularını sözlü olarak ifade eder.					
6. Konuşmasında önemli yerleri vurgular.					
7. Nezaket ifadelerini (teşekkür etme, selamlaşma vb.) yerinde kullanır.					
8. Topluluk önünde konuşur.					
9. Konuşması ikna edicidir.					
10. Konuşurken beden dilini etkili kullanır.					
11. Konuşurken dinleyicilerle göz teması kurar.					

4.YAZMA

Öğrencilerinize aşağıdaki kelimeleri yüksek sesle okuyunuz, okuduğunuz kelimeleri yazmalarını isteyiniz.

Hiçbir	yalnız	tren	hitap
Her şey	yanlış	ya da	kral
Herhangi bir	profesör	birçok	kompozisyon
Meteoroloji	spor	orijinal	eşofman

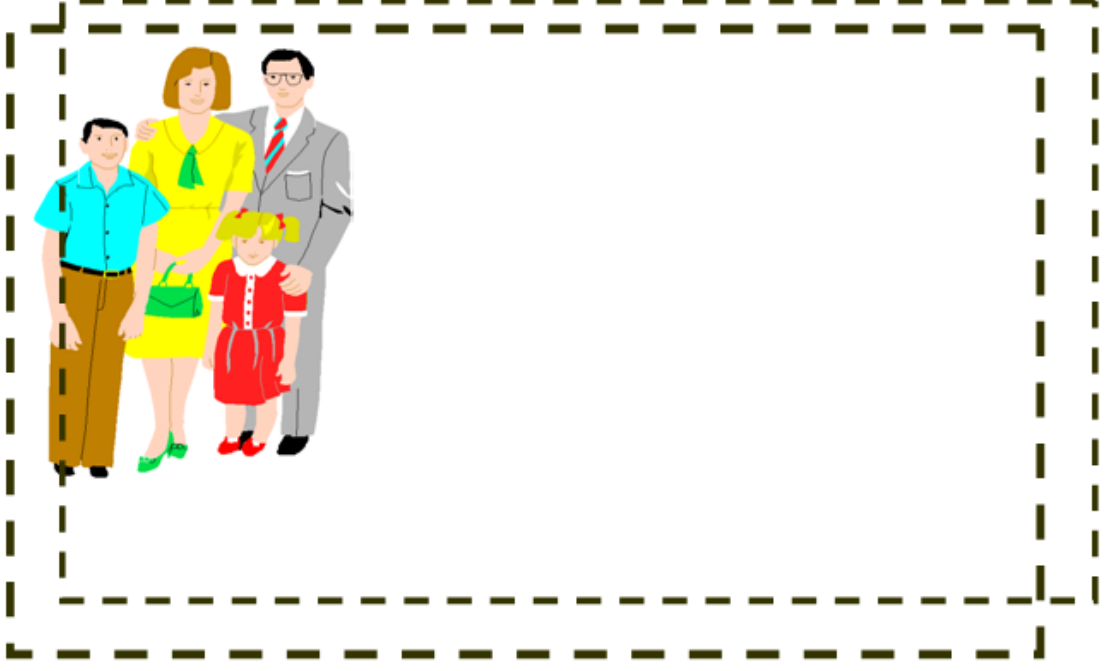
Tüm kelimeleri yazma kurallarına uygun yazan öğrencileri ödüllendiriniz. Daha sonra öğrencilere en çok hangi sözcüklerde hata yaptıklarını sorunuz. Hangi sözcüklerin yabancı olduğunu tahmin etmelerini isteyiniz ve tahmin ettikleri sözcüklerin altlarını renkli kalemle çizmelerini söyleyiniz.

Bütün bunların sonucunda öğrencilerinize şu an kullandığımız Türkçede de pek çok yabancı kelimenin olduğunu, bizden sonraki nesillerin de bizleri anlayamayabileceğini; ama bunun bizim şu an meydana getirdiğimiz eserleri yok saymalarını gerektirmediğini belirterek. Eski edebiyat metnlerinin niçin kitaplarda yer aldığını anlatınız

Etkinlik 8:

Öğretmeninizin yüksek sesle okuduğu kelimeleri yazım kurallarına uyarak kutucuklara yazınız.

Etkinlik 9: Anneniz ya da babanızın size ne gibi öğütler verdiğini ve bu öğütler hakkında neler düşündüğünüzü yazınız. Siz anne ya da baba olsaydınız çocuğunuza neler öğütlerdiniz? Yazınızda bitişik eğik el yazısı kullanınız.

Etkinlik 10: Etkinlikteki kısaltmalara gelecek eki renkli kalemle yuvarlak içine alınız.

❖ Ali'nin amcası THY'..... çalışıyormuş.	-de
	-nda
❖ Ülkemiz AB'..... üye olma yolunda ilerliyor	-ne
	-ye

5.DİLBİLGİSİ

Öğrencilerinize Aşık Veysel’ in ve Orhan Veli’nin şiirlerini okutturunuz. İşlemiş olduğunuz şiir metni ve diğer iki şiir metni hakkında konuşmalarını sağlayınız. Daha önceki derslerde işlemiş olduğunuz şiir türüne ait bilgileri soru cevap yöntemiyle tekrar ettirip bilgilerini tazeleyiniz.

Okumuş olduğunuz şiirin Divân edebiyatı eseri olduğunu ve bu edebiyatın yüzyıllar boyunca atalarımız tarafından kullanıldığını, bu edebiyata dair pek çok eserimizin olduğunu öğretiniz. İşlemiş olduğumuz şiir metninin değerli eserlerimizden olduğunu yazıldığı zamanlarda çok okunduğunu, Fransızca tercümelerinin bulunduğunu söyleyiniz.

Türk edebiyatında şiirin çeşitli ölçülerle yazıldığını daha önceki bilgilerini de kullanarak yeniden anlatınız. İşlemiş olduğunuz “Sazıma” isimli şiirin ölçüsünü hatırlatarak edebiyatımızda üç çeşit ölçünün kullanıldığını bunların: Aruz ölçüsü, hece ölçüsü ve serbest ölçü olduğunu anlatınız. Serbest ölçü ve hece ölçüsü ile ilgili bilgilerini yineleyiniz.

Aruz ölçüsünün şiirde uzun veya kısa, kapalı ya da açık hecelerin belli bir düzene göre sıralanarak ahengin sağlandığı ölçü olduğunu anlatınız. Aruz ölçüsünün hecelerin sayısını değil şeklini esas aldığını bildiriniz. Aruzla yazılmış şiirlerde, her bir mısranın heceleri, diğer mısraların aynı hizadaki heceleriyle açıklık (kısalık) ve kapalılık (uzunluk) noktasına birbirlerine denk olduğunu söyleyiniz.¹¹³ Sesli bitenlerin kısa sessiz ya da uzatma işareti ile bitenlerin kapalı olduğunu, mısra sonunun her zaman kapalı kabul edildiğini bildiriniz. Aşağıdaki örneği incelettiriniz.

¹¹³Kırkkılıç, Ahmet; Şahin, Abdullah; “İlköğretim II. Kademe Türkçe Derslerinde Divân Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına İlişkin Bir Model Önerisi” Adıyaman Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, TÜBİTAK Yay. Adıyaman, 2009, s:424

Etkinlik 11: Aşağıdaki etkinliği inceleyiniz.

İtme ar öğren oku ehlinden
Her şeyün ilmi güzel cehlinden

Ar etme öğren oku işi en iyi bilenden
Her şeyin bilgisi cahillikten güzeldir.

İt - me ar öğ - ren o - ku eh - lin - den

Her şey ün il - mi gü - zel ceh - lin - den

Etkinlik 12: İncelediğiniz etkinlikten yardım alarak aşağıdaki şiirin açık ve kapalı hecelerini gösteriniz.

Bilmek elbette değil mi ahsen
Sorsalar ben anı bilmem demekten.

Bilmek elbette güzel değil mi, bir şey sorulunca ben
onu bilmem demekten.

Etkinlik 13: Aşağıdaki şiirleri okuyup, soruları cevaplayınız.

a)

SAZIMA

Ben giderim sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşikâr etme
Lâl olsun dillerin söyleme ya da
Garip bülbül gibi âh u zâr etme

Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et beni unutma

1)Yazdığım şiirin her mısrasında kaç hece bulunmaktadır?

2)Sence ben bu şiiri hangi ölçüyü kullanarak yazdım?

3)Şiirimde mısra sonlarında ses benzerliği var mıdır? Varsa ka fiye şemasını çizerek benzerlikleri gösterir misin?

1) Şiir her mısrasında hece vardır.

2) Şiirde ölçüsü kullanılmıştır.

3)

b)

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğumu
Bu derde düşmeden önce.
Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

1)Yazdığım şiirin mısralarında kaçar hece vardır?

2)Bu şiiri hangi ölçüyle yazdım?

3)Şiirimde benzeyen sesler var mı?

4)Bu şiirin kafiye şeması çizilebilir mi?

1) Şiir her mısrasında hece vardır.

2) Şiirde ölçüsü kullanılmıştır.

3)

4)

c)

Kimseye virme huşûnetle cevap
Lutf ile izzet ile eyle hitâb

Kimseye sertlikle cevap verme, güzellik ve
yücelikle hitap et

Kimsenin aybını vurma yüzüne
Güşünü bâb-ı kabul it sözine

Kimseni ayıbını yüzüne vurma, Bir kişi
ayıplı bile olsa onun sözünü sonuna kadar
dinle

Sabır ile düşmanlar dost olur;
Sabr ile reh-ber olur rehzenler

Sabır ile düşmanlar dost olur sabır ile yol
kesiciler yol gösterici olur

1)Şiirimin herhangi
bir beyiti üzerinde
açık ve kapalı
heceleri gösterir
misin?

2)Sence şiirimde
hangi vezni
kullandım?

3)Yazdığım bazı
kelimeleri bugün
anlamasanız da ben
sizi anlıyorum.
Sence tarihimizde ün
yapmış bir şair
olduğum için sizin
de en azımdan beni

1)

2)Şiirde ölçüsü kullanılmıştır.

3)

Etkinlik 14:

Aşağıdaki boşlukları uygun şekilde dolduralım. Bakalım kim daha çok doğru yapacak?

- 1) Şiirin bir satırına denir.
- 2) Kümelenmiş iki şiir satırına denir.
- 3) Şiirde şairin asıl anlattığı duyguya..... denir.
- 4) Şiirde tüm dizeler harfle başlar.
- 5) Şiirlerde mısra sonlarındaki ses benzerliğine denir.
- 6) Şiirde mısra sonlarındaki hem ses hem görev benzerliğine denir.

Öğrencilerinize daha önce öğrendikleri isim tamlamaları konusunu yeniden hatırlatınız. Tamlamaların sadece Türkçede bulunmadığını başka dillerde de tamlamaların kullanıldığını belirtiniz.

Eski edebiyatımızda Türkçe tamlamaların yanı sıra Farsça tamlamaların da olduğunu ve bunların bazılarının günümüzde de kullanıldığını açıklayınız. Daha sonra etkinlikler üzerinden konunun pekiştirilmesini sağlayınız.

Etkinlik 15: Aşağıdaki isimleri uygun bir şekilde eşleştirerek isim tamlamaları kurunuz.

Çöp	sevgisi
Araba	kutusu
Şiir	kapısı
Hikâye	lastiği
Okul	kitabı

Etkinlik 16: Aşağıdaki Farsça tamlamalara dikkat ederek Türkçe karşılıklarını yazınız.

Farsça Tamlama	Türkçe Tamlama
Nehr-i Fırat	Fırat Nehri
Şehr-i İstanbul
Ab-ı Hayat (ab:su)
Devr-i Alem (devr: tur, dönme Alem: dünya)
Kitab-ı Aşk
Esir-i Harp (harp:savaş)
Hâl-i Perişan

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih, kültür ve dil bir milleti millet yapan en önemli unsurlardır. Bunları layığıyla öğretemediğimiz zaman yarınlarımızı kendi öz değerlerine yabancılaşan nesillere bırakırız. Amacımız gençliğimizi kültürüne ve diline bağlı bireyler olarak yetiştirmektir; ama bunu yaparken bir kısmını ayırıp bunları siz anlamazsınız demek uzay çağının çocuklarına haksızlık olmaktadır.

Kültüründen habersiz yetişen bireyler kendilerine sığınacak yeni limanlar aramaya çalışmakta ve sığınmaya çalıştıkları bu limanlarda da çoğu zaman oraya ait olmamın verdiği karmaşa ile bocalamaktadırlar. Başka ulusların sadece köklerini daha derinlere götürmek ya da kendilerine yeni ilham kaynakları bulmak için bir arkeolog gibi geçmişi kazıdığı bir devirde, 600 yıllık edebiyatın üzerine sünger çekmek ve hiç anlatmaya çalışmadan anlamazlar diyerek onu bir kenara itmek dönülmesi gerekli bir yanılıdır.

Divân edebiyatı 19. yüzyılın başlarında yavaş yavaş bir kenara itilmeye başlanmıştır. Bu itiş çoğu zaman yeniyi yerleştirmenin hevesi ile belki de çok fazla düşünmeden yapılmış bir itıştır. Pek çok yazar ve şairin bu konudaki fikirlerinden zaman içinde dönmesi ve Divân edebiyatını bir ilham kaynağı gibi görmesi ya da ondan etkilenmesi bunun bir kanıtı olarak sayılabilir. Sürekli yenilenerek yapılan tartışmalarla, neredeyse son yüzyılda da varlığını var olsun mu olmasın mı kavgası ile içimizde sürdüren Divân edebiyatı açılmamış, anlatılmamış ve tam olarak anlaşılammış bir hazinedir. Bu hazinenin kapısını Nâbî'nin oğlunu muhatap alarak yazdığı Hayriyye ile biraz aralamak istedik. Çocuk edebiyatının yeni yeni gelişme gösterdiği modern çağımızda bundan yüzyıllar önce çocuğu için mesnevî kaleme alan bir şaire sahip olmaktan onur duyduk. İstedik ki bu ve bunun gibi güzel özelliklerimiz bilinsin, anlaşılsın ve değer verilsin.

Ayrıca okuduğumuz bir edebî eserin devrine nasıl ışık tuttuğunu gördük, belki tarih kitaplarında bile göremeyeceğimiz sanatkâr detaycılığı 17. yüzyılı tanıdık.

Çalışmamızda sonuç olarak şu görüşlere ulaştık. Divân edebiyatı 600 yıl varlığını sürdürmüş bir edebiyattır ve her edebî eser bizim kültürümüzün bir parçasıdır. Onları yok saymamalı, onlara sahip çıkmalıyız.

Divân edebiyatı metinlerine Türkçe ders kitaplarında yer vermeliyiz. Bu yer veriş öğrencilerimizi bilgi yığınları altında ezme, kalıpları kavratma ya da eski Osmanlıca kelimeleri öğretme şeklinde olmamalı. Sadece kültürün bütünlüğünü ve devamlılığını sağlamak için öğrencilerimizi zevkli ve kolay etkinliklerle haberdar edici şekilde olmalıdır.

Osmanlı'nın siyasi, sosyal ve ekonomik tarihinin anlatıldığı Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde yazarların ve şairlerin eserlerinin de tanıtıldığı bir bölüm varken, Türkçe dersinde 600 yıllık edebiyata hiç yer vermemek disiplinler arası işbirliği kuralına uymamaktadır. Hiç değilse “Sosyal Bilgiler dersinde işlediğiniz Osmanlı devleti aynı zamanda büyük bir edebiyat da vücûda getirdi.” diyebileceğimiz metinlere yer verilebilmeli ve böylelikle disiplinler arası işbirliği sağlanmış olmalıdır.

Divân edebiyatını öğrenemezler demek yerine, öğretmenin yollarını aramak atalarımıza ve kültürümüze karşı borcumuzdur. Zaten maksadımız bu yaş gurubundaki çocuğa Divân edebiyatı bilgileri vermek değil, onu sadece bu edebiyattan haberdar etmektir.

Seçilen metinler günümüz Türkçesi üzerinden işlenmeli ve anlayamayacakları hiçbir ayrıntıya girilmemelidir. Metnimizin bazı öğütleri bugün geçerliliğini yitirmişse de ahlak, ilim, ve davranışlarla ilgili olan öğütler hâlâ geçerlidir. Bu geçerlilik bize değerlerimizin yüzyıllar boyunca değişmediğini göstermesi ve kültürel devamlılığı sağlaması bakımından önemlidir.

Öğrencilerimizin bir kısmı ilköğretimi bitirdikten sonra eğitimine devam etmemektedir. Dolayısıyla bu edebiyatı hiç tanımadan ilköğretimden mezun olmaktadır. Bu da milli eğitim temel amaçlarından olan kültürümüzü tanııtma amacını yerine getirememiş olmamız gibi görünüyor; çünkü 600 yıl süren bir edebiyat dönemini anlatmadan, yani kültürümüze ait büyük bir parçanın adını dahi öğretmeden öğrencilerimizi mezun ediyoruz.

Orta öğretime devam eden öğrencilerimiz ise Divân edebiyatı ile hem tanışıp hem de öğrenmeye çalışıyorlar. Adını bile duymadıkları bir edebiyatı öğrenmeye çalışmak onları soğutmakta, yapılan yanlış yönlendirmeler, alaylar ve küçültücü ifadeler de neredeyse nefret ettirmektedir. İlköğretimde seviyelerine uygun bir şekilde Divân edebiyatına hazırlık yapılarak “Orta öğretimde daha detaylı olarak öğreneceksiniz” demek ve orta öğretime geçtiklerinde hiç değilse adını bildikleri bir edebiyatı öğretmeye çalışmak daha uygun görünmektedir.

Divân edebiyatı tarihimizin, kültürümüzün, benliğimizin bir parçasıdır. Ona sahip çıkmalı, bizim olduğu ve bizden olduğu için değerli olduğunu öncelikle biz bilmeli ve yeni yetişen nesile de bildirmeliyiz.

KAYNAKLAR

- Akkaya, Nevin; Arslan, Derya; Deliveli, Kısmet; Doğan, Birsen; Susar Kırmızı, Fatma; Yaylı, Derya; *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*, Ekin Yay., 2008, İstanbul
- Aksan, Doğan; *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileri ile Dil Bilim*, TDK Yay., 4. Baskı, C:1, Ankara, 2007
- Akyol, Taha; *Edebiyat Tartışması*, Milliyet Gazetesi, 24 Aralık 2001
- Banarlı, Nihat Sami; *Resimli Türk edebiyatı*, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2001
- Banarlı, Nihat Sâmî; *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yay., 16. Baskı, İstanbul, 1999
- Bardakçı, Murat; *Zaptiye Köşesi*, Hürriyet Gazetesi, 23 Aralık, 2001
- Bilgegil, M.Kaya; *Harabat Karşısında Namık Kemal*, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1972
- Bilkan, Ali Fuat; *Nâbî Hikmet- Şair- Tarih*, Akçağ Yay, Ankara, 1998
- Calp, Mehrali; *Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe*, Eğitim Kitapevi, 2. Baskı, 2005
- Cemiloğlu, Mustafa; *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Aktüel Yay., 4. Baskı, İstanbul, 2004
- Cengiz, Halil Erdoğan; *Divân Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yay. , 2. Baskı, Ankara, 1983
- Ceyhan, Yaşar; Ceyhan, Saliha;, " 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı", Pasifik Yay., Ankara, 2010
- Demirel, Özcan; *Türkçe Öğretimi*, Pegem A Yay., 4. Baskı, Ankara, 2002
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Aydın Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2000
- Doğan, Mehmet; Erdem, Abubekir; Kutlu, Mustafa; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, C.II, İstanbul, 1990
- Ergin, Muharrem; *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay. , İstanbul, 2000
- Gölpınarlı, Abdülbaki; *Divân Edebiyatı Beyanındadır*, Marmara Kitapevi, İstanbul, 1945
- İşıksalan, Nilay; *Divân Şiiri Öğretimi Üzerine*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 148, Ekim, Kasım, Aralık 2000, s:59-63
- İsen, Mustafa; Macit, Muhsin; Horata, Osman; Kılıç, Filiz; Aksoyak, İ. Hakkı; *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Bölüm: Orhan Şaik Gökyay; Divân Edebiyatı Kimin?), II. Baskı, Grafiker Yay, Ankara, 2003

- Kabaklı, Ahmet; *Divân Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. , İstanbul, 2007
- Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, C:II, 12. Baskı, İstanbul, 2004
- Kahraman, Mehmet; *Divân Edebiyatı Üzerine Tartışmalar*, Beyan Yayınları, İstanbul,1996
- Kandemir, Fatih; “İskender Pala İle Söyleşi” , Dilden Dile Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, Kasım-Aralık, 2008, S:5-7
- Kanık, Orhan Veli; *Şairin İşi: Yazılar, Öyküler, Konuşmalar*, Yapı Kredi Yay. , 2. Baskı, İstanbul, 2006
- Kaplan, Mahmut; *Hayriye-i Nâbî*, Atatürk Kültür Merkezi Yay. , 2. Baskı, Ankara, 2008
- Kaplan, Mehmet; *Kültür ve Dil*, Dergâh Yay. , 14. Baskı, İstanbul, 2001
- Kapulu, Ahmet; Kaplan, Şükran; Karaca, Aliyar vd.; *6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Koza Yay., Ankara, 2010
- Kırkılıç, Ahmet; Şahin, Abdullah; “İlköğretim II. Kademe Türkçe Derslerinde Divân Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına İlişkin Bir Model Önerisi” Adıyaman Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, TÜBİTAK Yay. Adıyaman, 2009
- Kocatürk, Vasfi Mahir; *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1970
- Kutlu, Şemsettin; *Divân Edebiyatı Antolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1983
- Mehmet, Kalpaklı; “Divân Edebiyatı Hortlak Değil, Muhteşem Bir Hayalettir”, Kitaplık, Yapı Kredi Yayınları, nr: 38, Güz 1999
- Özkırmımlı, Atilla; *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cem Yayınevi, C:II, İstanbul, 1985
- Pala, İskender; *Divân Edebiyatı*, L&M Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2003
- Pala, İskender; *Divâne Güzeller*, Kapı Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2004
- Pala, İskender; *Efsane Güzeller*, Kapı Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2004
- Pala, İskender; *Hayriyye*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989
- Parlatır, İsmail; Gözaydın, Nevzat; Zülfikar, Hamza; *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 1998
- TC. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı; *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, (2005)

- TC. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı; *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, (2006)
- Tonga, Necati 2007,“Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Divân Şiiri Tartışmaları ve Gelenekten Faydalanma”,*Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 2/4 Fall 2007,pp.771-782 (Tunca Kortantamer Özel Sayısı II)
- ULUDAĞ, Erdoğan (2009). “Çocuk Edebiyatı ve Klâsik Dönem Örneğinde Nâbî'nin Hayriyye'si / Hayriyye of Nâbî in Children Literature and in The Sample of Classical Period”, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 4/7 Fall 2009 pp.774-795, Klâsik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı - Prof. Dr. Halûk İpekten Anısına)
- Yavuz, Hilmi; *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*, Yapı Kredi Yay. , 2. Baskı, İstanbul, 2008
- Yorulmaz, Hüseyin; *Divân Edebiyatında Nâbî Ekolu*, Kitabevi Yay.,İstanbul, 1996